

Jens Bjørneboe og Susanne Søholt

«På lag med befolkningen»

Medvirkningsplanlegging i tre tettsteder

BYGGFORSK

Norges byggforskningsinstitutt

Jens Bjørneboe og Susanne Søholt

«På lag med befolkningen»

Medvirkningsplanlegging i tre tettsteder

Erfaringer fra Løten, Moelv og Vinstra 1994
– 96 med nærmiljøarbeid som drivkraft i
tettstedsforbedring

Prosjektrapport 230 – 1998

Prosjektrapport 230
Jens Bjørneboe og Susanne Søholt

Medvirkningsplanlegging i tre tettsteder

Erfaringer fra Løten, Moelv og Vinstra 1994 – 96
med nærmiljøarbeid som drivkraft i tettsteds-
forbedring

«På lag med befolkningen»

Arkiv O-4622

ISSN 0801-6461
ISBN 82-536-0605-2
800 eks. trykt av
Lobo Grafisk AS
Resirkulert papir:
omslag Cyclus 200 g
innmat Carat 100 g

98y; 00458
ex 3

© Norges byggforskningsinstitutt 1998
Adr.: Forskningsveien 3B
Postboks 123 Blindern
0314 OSLO
Tlf. 22 96 55 00 (sentralbord)
Telefaks: 22 69 94 38
" 22 96 55 08 (salg)

Emneord:

Tettstedsforbedring
Medvirkningsplanlegging
Helhetsplanlegging
Byggeskikk
Miljøprioriterte gjennomkjøringer
Utforming av gater
Parkering i tettsted

Folk har klare meninger om sitt eget tettsted. Forsiden viser en side fra en utfylt arbeidsbok fra gruppearbeid i Moelv.

Forord

Rapporten beskriver planprosessene med forbedring av de tre tettstedene Løten, Moelv og Vinstra i årene 1994 – 1996. Hensikten var å snu en problematisk utvikling ved å gå bredt ut og engasjere befolkningen i planleggingsarbeidet. Resultatet er konkrete forandringer og nye reguleringsplaner som kan gi grunnlag for ytterligere forbedringer.

Denne tettstedsforbedringen er en oppfølging av Miljøverndepartementets forsøksprogram om Samvirke mellom offentlige og lokale ressurser som gikk over fire år (1993 – 1996, SAM-prosjektene) i elleve distriktskommuner.

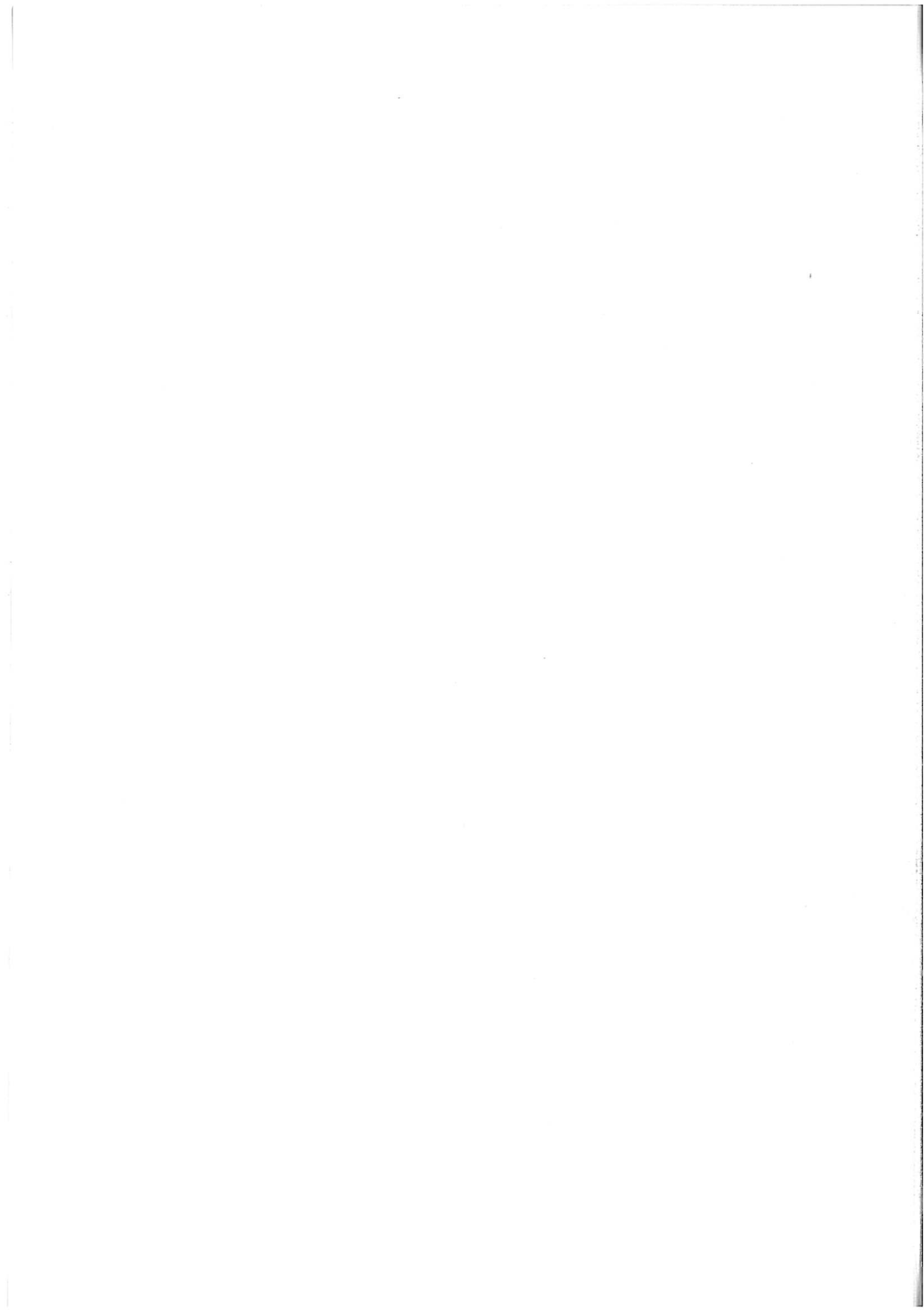
Starten for de lokale planprosessene foregikk gjennom et felles utviklingsprosjekt, der Byggforsk hadde en pådriverrolle. Det skulle gi et felles opplegg for de tre planprosessene, sørge for erfaringsoverføring mellom kommunene og rapportere metoder og erfaringer. Rapporten er en beskrivelse og oppsummering av prosessen, og vi håper å kunne gi et bidrag som kan inspirere og veilede andre kommuner til å ta i bruk medvirkning i planlegging og utvikling av tettsteder.

Uten stor interesse og godt samarbeid i de tre kommunene hadde ikke dette prosjektet vært mulig, og vi takker de mange deltakerne i utviklingsarbeidet. Mange av dem er listet opp som kontakter bakerst i rapporten.

Fra Byggforsk har statsviter Susanne Søholt, sosiolog Marit Unstad og sivilarkitekt Jens Bjørneboe deltatt, med den siste som prosjektleder. Rapporten er ført i pennen av Søholt og Bjørneboe, og den siste har tatt fotografiene hvor ikke annen kilde er oppgitt. Prosjektet har vært finansiert av Husbanken og tilsvarer et årsverk.

Oslo, januar 1998
Thorbjørn Hansen
Forskningsjef

Jens Bjørneboe
Prosjektleder

Innhold

FORORD	3
1 – SAMMENDRAG	7
2 – ANBEFALINGER	11
3 – BAKGRUNN	15
4 – MEDVIRKNING FØR PLANLEGGING	17
5 – AKTØRENE	21
6 – VERKTØYET	25
7 – PROSESSEN	35
8 – BEARBEIDINGEN AV KONFLIKTSTOFF	52
9 – KJØPESENTER ELLER TETTSTED ?	54
10 – RESULTATER	58
11 – LITTERATUR	63
BILAG	64

– Det er nok av oppgaver å ta fatt på for dem som vil gjøre Moelv til et godt nærmiljø å bo i, sier Karen Fjelstad. I disse dager kommer oppfordringen også i posten.

- Ta et tak for nærmiljøet!

■ MOELV. I disse dager får alle husstander i Moelv en clipp i postkassa fra Moelv nærmiljøutvalg med en oppfordring til å delta aktivt i en styrking av lokalmiljøet.

Av Live Sætre

– Om vi bare fikk med oss 30 personer til, skulle jeg være glad, sier Karen Fjelstad, en av dem som har deltatt i Moelv nærmiljøutvalg med iver fra første stund.

Mange oppgaver

– Det viktigste nå er å mobilisere folk.

Det er et vell av oppgaver å ta fatt på for den som gjerne vil gjøre noe for å bedre sitt eget lokalmiljø, uten å være medlem av noe politisk parti eller lag og forening, mener Karen Fjelstad.

Moelv nærmiljøutvalg har eksistert siden oktober i fjor. Fore-

lyping har mye arbeid gått med til oppstart og organisering. Men nå har utvalget fått kontorlokale i andre etasje i Storgata 108. Arbeidet i de ulike arbeidsgruppene begynner å bli konkrete. Utvalget har foreløpig gitt støtte til barneleiergruppa Tellus og til Moelv roe- og kajakklubb. En rekke tiltak står på arbeidsplanen framover.

Støtte

Nærmiljøutvalget er opprettet med støtte fra Miljøverndepartementet. Støtten gir i fire år til og med 1996, med 300.000 kroner hvert år. Ringsaker er en av elleve kommuner som støttes fra sentralt hold på denne måten. Dette er et samarbeidsprosjekt mellom stat,

kommune og frivillige organisasjoner, der hovedtanken er å utnytte bedre de ressursene som finnes lokalt.

Nærmiljøutvalget i Moelv har derfor referansepersoner i alle etater i kommunen og har hatt Roy Carstens kommunalt ansatt som prosjektleder og nærmiljøkonsulent.

– Dessverre går han over i stilling som flyktningekonsulent 1. mai, sier Karen Fjelstad.

Til nå er det brukt lite penger av budsjettet. Grunnen er at de 300.000 kronene for 1993 ikke lå på budet for senhestes i fjor.

Stimulere tiltak

– Vår oppgave er ikke å drive

støttevirksomhet, men å stimulere til tiltak, sier Karen Fjelstad.

– Vi kan ikke gjøre noen avhengig av støtte fra oss, siden dette er et prosjekt som bare varer fire år. Målet er å gjøre Moelv til et så godt oppvekststed at folk ønsker å slå seg ned her og jobbe her.

På grunnlag av folks ønsker, slik det kom fram på et folkemøte i juni i fjor, har nærmiljøutvalget fått etablert seks arbeidsområder der folk nå kan gjøre en innsats. Disse områdene er:

Utvikling og forskjønnelse i Moelv sentrum, Garveriet, fritiltsmulighetene, det sosiale miljø i Moelv, kulturaktiviteter og utviklingen av et reiselivsprodukt i Moelv.

Framtida for Garveriet

– Bruken av Garveriet er den oppgaven flest har vist interesse for, sier Karen Fjelstad. Nå er det foreløpig litt i det blå hva som skjer. Formannskapet

Utnyttelsen av det gamle Garveriet

Penere i sentrum

I løpet av våren vil nærmiljøutvalget legge fram for mødelene et forslag om

Andre tiltak

Kjell Sandbekk er en av idsjefene i utviklingen av fritiltsbudet rundt Moelv. I nærmeste

Det var nærmiljøaktivistene som tok initiativ til å gjøre Moelv til et bedre og mer attraktivt sted. Gjennom hele prosessen har lokalpressen vist stor interesse og gitt arbeidet framtredden plass. Avisutklipp fra Gudbrandsdølen Lillehammer Tilskuer 10. mars 1994

1 - SAMMENDRAG

Problem

Tettstedene Løten, Moelv og Vinstra har de siste tiårene vært i tilbakegang. Noe av årsaken til stagnasjonen var endringer i nærings- og transportstruktur samt holdninger hos lokalbefolkningen og i kommunen. Tilbudet til lokalbefolkningen ble etterhvert redusert, og det har vært stor handelslekkasje. Det var fare for at mer av nærings- og servicevirksomheten skulle forsvinne fra tettstedene. Medvirkningsprosjektet hadde som mål å snu denne utviklingen og gjøre tettstedene mer attraktive for befolkning og næringsliv.

Utfordringen for prosjektet var knyttet til hvordan planlegging, utvikling og drift kunne skje i *samarbeid med lokalbefolkningen*. For SAM-prosjektene, som beskrives i kapittel 3, var spørsmålet *hva som skal til for å motivere lag og foreninger, ulike grupper i lokalbefolkningen og ansatte og politikere i kommunen til å samarbeide*. Hva var det hensiktsmessig å samarbeide om og hvordan kunne samarbeidet organiseres slik at de ulike partene skulle være interesse i å delta? Det var viktig å synliggjøre for potensielle deltakere hva man kunne få til, når aktører med overlappende, felles interesser og ulike ressurser sammen dro lasset for en lokal sak.

Arbeidet har hatt to hovedretninger: et felles *utviklingsprosjekt* som skulle ta initiativ og etterpå bringe erfaringer videre, og de omfattende lokale *planprosessene*. Byggforsk har vært ansvarlig for det felles utviklingsprosjektet. De enkelte kommunene har vært ansvarlige for planprosessene. Her følger punkter som oppsummerer målsettingene, og de positive og de negative erfaringer som er gjort:

Felles utviklingsprosjekt

Målsetting:

- utvikle konkrete arbeidsmetoder for åpen og utadrettet medvirkningsplanlegging i kommunene
- etablere nettverk av planleggere og fagfolk som kjenner og kan ta i bruk metodene
- spre kunnskap om metodene, sterke sider og utfordringer
- sørge for erfaringsoverføring mellom de tre kommunene
- oppsummere prosessen og formidle erfaringer til andre kommuner

Positive erfaringer:

- systematisk og helhetlig tettstedsforbedring
- lav terskel for medvirkning i planprosessene
- utvikling av flere metoder for tettstedsforbedring
- langt på vei en virkeliggjøring av plan- og bygningslovens § 16 om at «Berørte enkeltpersoner og grupper skal gis anledning til å delta aktivt i planprosessene.»
- kommunene fikk erfaring med planlegging som omfattet flere temaer enn tradisjonelt

Negative erfaringer:

- for dårlig sikkerhetsnett til å fange opp interessene til grupper som ikke var representert; barn og unge var et eksempel
- i enkelte spørsmål var det ikke mulig å oppnå konsensus
- kommunen måtte ta avgjørelser som ikke alle var fornøyd med

- prosessen tok mye arbeidstid og gikk over flere år
- nye deltakere gjorde at diskusjonene måtte tas opp igjen

De lokale planprosessene

Målsetting:

- styrke små kommuners kompetanse i helhetlig planlegging med bred medvirkning
- snu en uheldig utvikling av tettstedene
- mobilisere lokalbefolkningen til å delta i planleggingen
- stimulere næringslivet i tettstedene
- øke servicetilbudet for befolkningen
- involvere lokale aktører med beslutningsmyndighet
- få lokalbefolkningen til å slutte opp om lokalt næringsliv
- få til en tettere kobling mellom plan og iverksetting
- utnytte eksisterende bygninger og andre verdier
- arbeide for god byggeskikk og vakrere tettsteder

Positive erfaringer:

- befolkningen var aktivt interessert
- direkte dialog med befolkningen
- mange ulike grupper i dialog over lang tid
- utvikling av nye allianser i lokalsamfunnet
- lokal tettstedsforbedring ble satt på dagsorden over flere år
- prosessen ble godt dekket av lokalpressen
- enklere høringsrunder når reguleringsplan var ferdig
- befolkningen har sluttet mer opp om tilbudene i tettstedene
- flere temaer enn vanlig ble inkludert i planleggingen
- arbeidsbøkene ga folk et legitimt påskudd til å komme med standpunkter og meninger
- kvalifiserte fagfolk hadde anledning til å utarbeide stedsanalyser
- stedsanalyser ga ny interesse for tettstedets historie og særpreg
- tettstedsvandring var populære og førte folk direkte sammen i planleggingen

Negative erfaringer:

- prosessen tok lang tid
- det er nødvendig med ekstern bistand
- framdrift og hva som var mulig å trekke ut som erfaringer, var lokalt bestemt
- barns og unges interesser kom lite fram i prosessen
- et stort løft både faglig, politisk og økonomisk for små kommuner
- eierinteressene kom sterkt inn mot slutten
- de fysiske forandringene var av ujevn kvalitet

Nytt planleggingsmønster

Erfaringene fra prosjektet kan innarbeides i rutiner for planlegging. I de tre kommunene det uttrykt interesse for dette. Det kan tyde på at mange kommuner vil ha nytte av å ta opp ideer og teknikker som er blitt utprøvd for å forsøke å få folk med i planleggingsprosessen. Metoden egner seg best for mindre lokalsamfunn eller borettslag som vil gjøre noe med sitt miljø. I

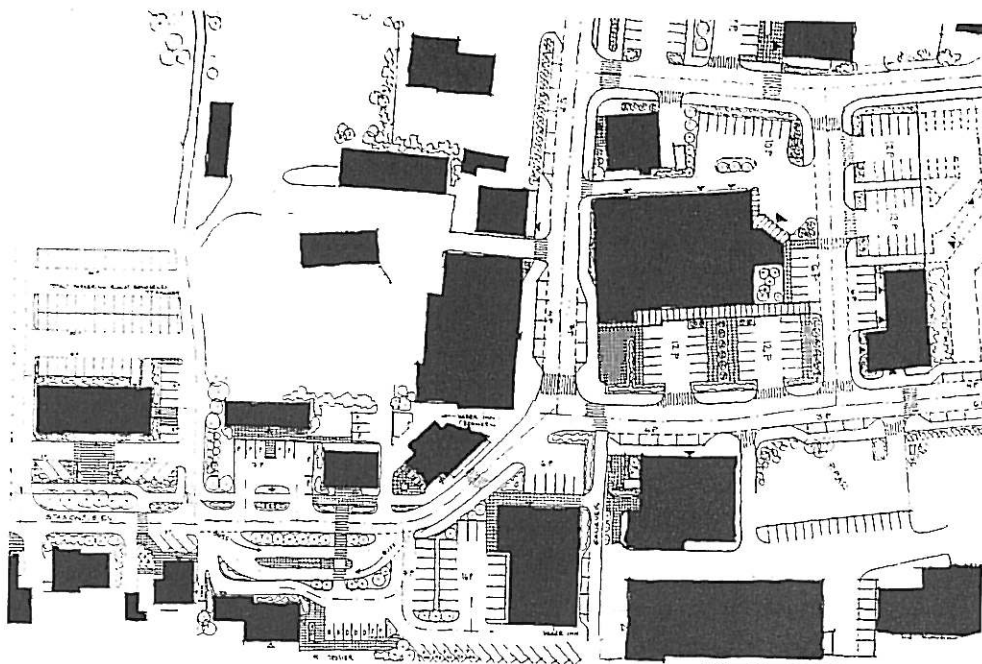
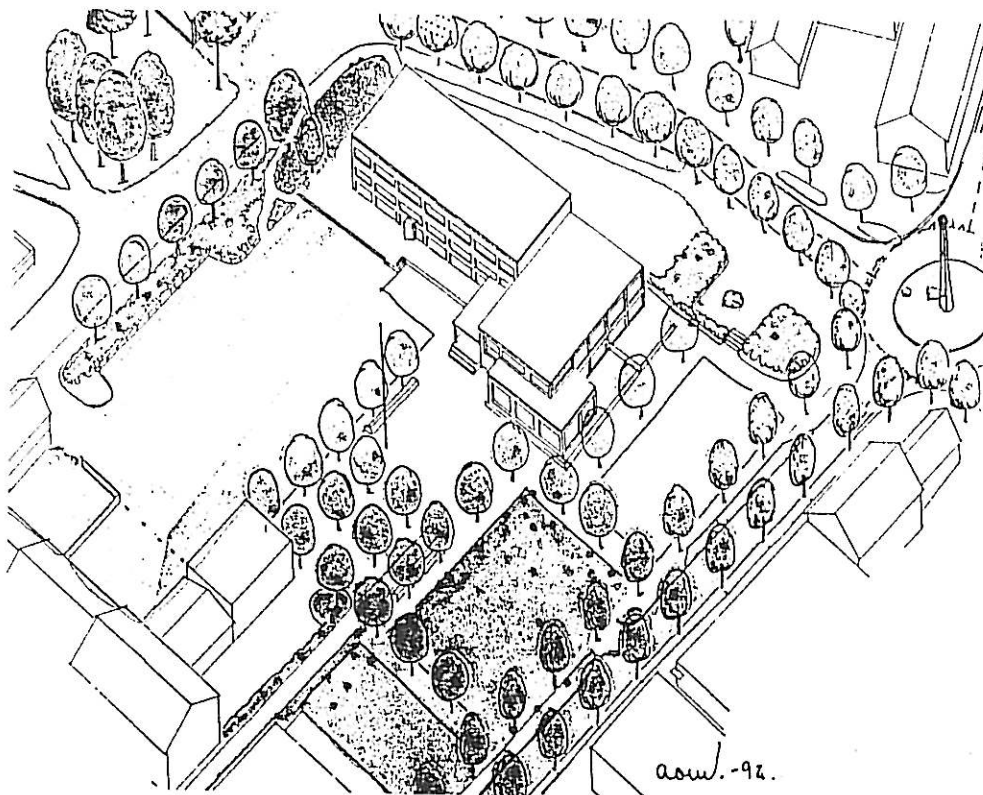
tillegg til bred oppslutning fra de som bor i og bruker området, må det være med aktører som har beslutningsmyndighet over det som skal forbedres.

Utfordringer for fagfolkene

Fagfolk vil gjerne holde seg innenfor sine kompetanseområder, og det kan innebære forslag til løsninger som blir begrensede og unødvendig enkle. Landskapsarkitekter vil løse problem gjennom endret vegetasjon og markdekke, trafikkingeniører med veganlegg og arkitekter vil foreslå bygningsmessige løsninger. I medvirkningsplanlegging av denne typen ble de tradisjonelle fagrollene utfordret, og vi fikk mer mangfoldige løsninger der mange nye elementer ble tatt i bruk i tettstedsforbedringen. Deltagelse fra befolkningen førte også til at det sosiale livet og sosial planlegging ble satt på dagsorden.

Kopling mellom medvirkningsplanlegging og tradisjonell planlegging

Medvirkningsplanlegging har implikasjoner for offentlig politikk på lokalt nivå. Det kan oppstå diskusjoner om medvirkningsplanlegging er en rasjonell og effektiv måte å gå fram på for å revitalisere et tettsted. I de tre kommunene innebar planleggingen inkludering av det folkelige, lokale lekmannsskjønnet i tillegg til fag og politikk. Det medførte spenninger og usikkerhet underveis, men bidro også til å drive prosessen framover gjennom forslag til mulige løsninger. Prosessen var avhengig av at aktørene maktet å se utover egen rolle og opparbeide *lojalitet* i forhold til den åpne dialogorienterte planleggingsformen. Dialogen, og ønsket om å finne fram til gode løsninger som ville få oppslutning, sto sentralt.

Ringsaker kommune engasjerte et landskapsarkitektfirma til å forbedre den sentrale plassen rundt Herredshuset. Landskapsarkitektene foreslo flere trær og mindre parkering. Tegningen overst viser forslag om å endre markdekket og plante trær, men ikke bygningsmessige endringer. Handelsstanden foreslo mer parkering og færre trær: Handelsstanden hadde tillit til at flere parkeringsplasser ville bedre forholdene i alle tre tettstedene. På Loten ble en sivilarkitekt engasjert for å vise hvordan parkeringen kunne økes fra dagens antall. Tegningen nederst viser i alt ca. 350 parkeringsplasser. Disse forslagene ble ikke gjennomført, men var viktige innslag i prosessen.

2 - ANBEFALINGER

På bakgrunn av erfaringene har vi valgt å legge vekt på metoder og framgangsmåter. Det var måten medvirkningsplanleggingen var organisert på som framsto som spesielt i det felles utviklingsprosjektet. Men framgangsmåtene hadde ikke framstått som verdifulle hvis de ikke frambrakte alternative ideer og resultater som styrket det en ønsket å oppnå lokalt.

Hele lokalbefolkningen må være med i planleggingen

I medvirkningsplanlegging er det viktig å inkludere alle som har interesse av at tettstedet skal ha en framtid. Det omfatter folk som gjør innkjøp og går på skoler, nærmiljøaktivister, idrettslag, foreninger og forretningsdrivende. I tillegg må det skapes dialoger med rettighetshavere som grunneiere, NSB, vegvesenet, og myndigheter som fylkeskommunen og fylkesmannen. For å mobilisere alle som bruker tettstedet må kommunen, nærmiljøorganisasjoner og lokalpressen engasjeres.

God start er viktig

Et avgjørende punkt ligger i selve starten. Kommunen må gå ut og gjøre det klart for befolkningen at en ny type planleggingsprosess skal følges. Det nye er at det legges til rette for bred lokal medvirkning før planer foreligger. Som en del av dette må kommunen også involvere alle rettighetshavere aktivt i prosessen.

Sørg for god forankring i kommunen

Planleggingsprosessen krever et helhetlig grep, og det er nødvendig at såvel kommunens politiske som administrative ledelse går inn for saken. Politikere må være godt synlige i prosessen, helt fra første møte med befolkningen. Administrasjonen må være innforstått med prosessen, og det må skapes tillit hos dem om at dette er en effektiv måte å drive helhetlig tettstedsforbedring.

La folk representere bare seg selv

Det er viktig å ha i mente at de som deltar, ikke representerte andre enn seg selv. Det er ikke slik at medlemmer i for eksempel jakt- og fiskerlaget automatisk uttaler seg på vegne av laget. I disse tre kommunene var det ikke lagt opp til at medlemmer innhentet synspunkter og forslag til beslutninger fra sine foreninger. Lagets uttalelse kom i høringsrunden.

Sørg for at folk blir hørt

Gjennom planprosessen vil kommunene få anledning til å diskutere med mange personer som bryr seg om tettstedet og dets utvikling. Diskusjonene må tas med inn i planarbeidet og dermed bli en del av beslutningsunderlaget for politikerne.

Slipp til barn og unge

Erfaringer fra andre prosjekter viser at barn godt kan redegjøre for hvordan de bruker sitt lokalmiljø. Gjennom befaringer og intervjuer kan de forklare hva de ønsker seg, og hva de vil ha fjernet. Meningene kan gå inn som planleggingsgrunnlag på linje med det som kommer fram i drøftinger mellom voksne.

Medvirkningsplanlegging er interessant for personer med liten formell makt

Erfaringer fra dette og andre medvirkningsprosjekter viser at personer med liten politisk og juridisk innflytelse ble engasjert når de fikk anledning til å uttrykke sin mening offentlig om stedets utvikling. Når dette har skjedd i en god atmosfære ga det også mersmak til å involvere seg i den videre planprosessen sammen med andre. Engasjement gir engasjement !

Utnytt at aktørene inntar forutsigbare standpunkt

På alle tre stedene hevdet aktørene de samme meningene, som vi vil karakterisere som forutsigbare. Handelsstanden ønsket mest mulig parkering nærmest inngangene; kundene var fornøyd med antall parkeringsplasser, men ønsket et mer differensiert varetilbud osv. Denne forutsigbarheten kan pådriverne i prosessen utnytte ved å konfrontere rollene med hverandre for å utvikle ideer og finne fram til kompromisser.

Legg opp til interaktiv prosess

Spørsmål det ikke er enighet om, må drøftes videre. Vanligvis vil aktørene presentere forslag til løsninger uten å vite noe om andre parter interesser eller forsøke å ta hensyn til disse. I mange tilfeller kan en mellomløsning tilfredsstillende de fleste. I tillegg kan det i debatten komme fram standpunkter som kan være med på å utvikle et kompromiss. I diskusjonene bør møteledelsen betone argumenter som kan gi grunnlag for kompromisser.

Bygg nye allianser i lokalmiljøet

Noe av det mest interessante med medvirkningsplanlegging er muligheten for å bygge ukonvensjonelle allianser som kan styrke lokalmiljøet på langt sikt. Gruppene som lever rundt og av et tettsted, har til dels ulikt syn på enkeltsaker, men de har én felles interesse, at tettstedet skal blomstre. Alliansene bygges gjennom deltaking i samlingene og arbeid i grupper.

Tettstedsvandring markerer prosessen

Felles befaringer eller tettstedsvandring kan bli et viktig innslag. Befaringer brukes i tradisjonell planlegging, men da er det rettighetshaverne som deltar. I medvirkningsplanlegging skal alle bli invitert til å delta. Grupper som vanligvis ikke deltar i slike befaringer kan komme på banen gjennom interessegrupper som «kvinneforum» og liknende.

Det kan være riktig å regne med flere vandring på omtrent tre timer hver, skal man dømme etter erfaringer fra dette prosjektet. Vandringene førte til konkrete og direkte diskusjoner om den fysiske utformingen av tettstedet, særlig knyttet til trafikk og byggeskikk. Når de gjennomføres, vil de i seg selv vekke oppmerksomhet, og det bør avtales hvordan de skal dekkes i lokalpressen.

Synliggjør medvirkningsprosessen

Folk må bli minnet om initiativet fra kommunen på flere og ulike måter. Nærmiljøaktivister og kommunen kan ta initiativ til artikler og intervjuer i lokalavisene. I tillegg må det settes inn annonser før folkemøtene og andre viktig milepæler i prosessen. Etterpå bør lokalavisene bringe artikler om problemstillingene og resultater som er oppnådd. På bibliotek eller i kommunehuset kan man ha fotoutstillinger med bilder av viktige eller problematiske steder i tettstedet og av hva som etter hvert blir oppnådd.

Utnytt det beste i tradisjonell og medvirkningsplanlegging

Det har vært kopling av tradisjonell planlegging og medvirkningsplanlegging. I innledningsfasen gikk kommunene bredt ut med medvirkningsplanlegging. Etter hvert har mindre grupper med lokale nøkkelaktører deltatt. Foreslåtte endringer som krevde forankring i kommunedelplan, reguleringsplan eller bebyggelsesplan fulgte den vanlige prosessen. Forskjellen fra tradisjonell planlegging har vært at konfliktpunkter og muligheter har vært diskutert og avklart *for* høringsrunder og offentlig ettersyn. Enklere høringer blir resultatet, viser erfaringer fra de tre kommunene.

Hent inn eksterne fagfolk på planleggingssiden

Når prosessen har fanget interesse i lokalmiljøet, er det viktig at det brukes rutiner og kompetente reguleringsarkitekter. Det er nødvendig med fagfolk med erfaring og stor faglig bredde som kan konkretisere mangslungne ønsker, og som kan utarbeide samlende kompromisser.

Innkall eksterne veiledere til prosessen

Nye arbeidsmetoder og innføring av kvalitative verdier i planlegging kommer ikke av seg selv. Det er behov for kompetanseutvikling i mange kommuner, og det er behov for veiledningskompetanse som kan tilkoples etter behov. Slik kompetanse kan finnes på fylkesnivå eller i forskningsmiljø.

Dra nytte av andres erfaringer

Undersøk hva som finnes av litteratur og veiledningsmateriale knyttet til tettstedsforbedring. Ta kontakt med andre kommuner og planleggingsmiljøer som har erfaringer det kan bygges videre på. Undersøk med for eksempel Husbanken og fylkeskommunen om det finnes midler til faglig veiledning. Gjør bruk av litteraturlisten og listen over kontakter/ressurspersoner bakerst i rapporten.

Sett av rikelig tid til medvirkningsplanlegging

Man må være forberedt på å satse i en slik prosess. Enkelte kommunale planleggere må i perioder regne med å avsette bort imot 100 % av arbeidstiden. På den annen side er det å snu en uheldig utvikling for et tettsted en viktig oppgave for kommunen og en oppgave hele lokalsamfunnet må ta alvorlig. Omfattende arbeid tidlig i prosjektet vil føre til enklere høringsrunder i forbindelse med ferdige reguleringsplaner.

Langsiktig strategi for lokalisering av virksomheter

En god grunn til å konsentrere virksomheter i et eksisterende tettsted er å bidra til et mer bærekraftig utbyggingsmønster. Men hovedhensikten i denne sammenheng er å gjøre tettstedet mer attraktivt og fylt av liv slik at det i det hele tatt overlever. For å få til dette må kommunene samle viktige virksomheter i tettstedet. Spesielt gjelder dette slike som ikke har konkurrenter, som apotek, post og vinmonopol. Mange bedrifter ser på tilknytning til trafikkerte hovedveger som viktig for være synlige og å få stor omsetning. Dette bør kommunene bare unntaksvis tillate, og da bare for virksomheter som naturlig ikke hører hjemme inne i selve tettstedet. Dette er et kardinalpunkt for å styre utviklingen og vil sette kommunen på gjentatt prøve. Det er viktig at kommunen har en fast og klar strategi når det gjelder lokalisering av nye og eksisterende virksomheter. Som en konsekvens av dette, bør virksomheter som er feil-lokalisert i forhold til en god utvikling av tettstedet, omplasseres.

Bred kommunal oppslutning gjør det lettere å fatte vanskelige beslutninger

Grunneiere og investorer kan stå steilt på sine standpunkter, «Hardt mot hardt». Dette kan ha to utganger, enten at eierne får igjennom sitt syn, eller kommunen ta en avgjørelse.

En fare ved medvirkningsplanlegging er at prosessen blir ultra-demokratisk, det vil si at alle standpunkter stadig kommer opp uten at det blir tatt en avgjørelse. I enkelte saker vil ulike grupper stå mot hverandre, selv etter en omfattende prosess. Det kan være nødvendig at kommunen tar en avgjørelse, rett og slett for at prosessen ikke skal stoppe opp. I slutfasen kan det skje at kommunen må fatte beslutninger uten full oppslutning for å få noe til, «Kommunen setter foten ned». Det kan være enklest i saker der kommunen opptre i eierrollen og skal gjøre investeringer, og hvor det gjelder offentlig areal. Derfor er det viktig at politikerne kjenner hele planprosessen og kan stå bak slike vedtak.

En karakteristisk beslutningsmekanisme var «Bordet fanger». Der hvor kommunen eller næringsdrivende har gått inn for et syn som har fått stor oppslutning på de åpne møtene, kan opinionen og kommunens apparat føre til at løftene må bli gjennomført. Det er viktig med kommunal pådriveraktivitet for at målet skal virkeliggjøres.

Stjel ideer ! Ta det beste fra kjøpesentre inn i tettstedet !

I prosjektet kom det fram at folk mener at kjøpesentre har en fordel framfor et sammensatt tettsted. I kjøpesentre er det god tilgjengelighet mellom parkerte biler og varetilbudet. Tettsted bør bygges om slik at tilgjengeligheten blir bedre med ramper, alternative innganger eller ved at gatenivået heves. Tettstedene kan ta opp konkurransen med kjøpesentre ved å innføre felles handlevogner som kan hentes og settes igjen ved parkeringsplassene. Når det gjelder gangavstand bil – butikk var tettstedene konkurransedyktige med de omkringliggende kjøpesentre. Det var den interne organiseringen og tilbudene de hadde som ble opplevd som mindre publikumsvennlig.

Befolkningen etterlyste skikkelig opparbeidete parkeringsplasser, gjerne som kantparkering rett utenfor butikkene. Plassene bør være kommunale og ikke tilknyttet en butikk.

I denne sammenheng bør butikkene se hverandre som samarbeidspartnere og ikke konkurrenter. De bør vurdere like åpningstider, og gjerne felles dager med utsalg. Det bør vurderes felles reklame og salgsframstøt.

«Små Synlige Suksesser Straks»

Avgjørelser som det tidlig er enighet om, bør realiseres så snart det er mulig. Man bør presentere «Små Synlige Suksesser Straks», for at folk skal se nytten av egen innsats i planleggingen. Det motiverer til deltakelse seinere. For å holde engasjementet oppe det viktig å informere raskt og løpende om hva som skjer som resultat av planleggingsprosessen som folk har deltatt i.

3 - BAKGRUNN

Avsporede «stasjonsbyer»

Tidligere var Løten, Moelv og Vinstra sentrale knutepunkter i det kollektive transportsystemet. De var vitale «stasjonsbyer» på linja. Etter som mye av transporten ble overført fra tog til veg og lagt utenom tettstedene, fikk de svekket sin rolle. Tettstedene har gradvis endret funksjon og må forholde seg til en ny virkelighet, der innbyggerne er mer mobile og kan velge mellom konkurrerende tilbud i og utenfor kommunen. Dette gjelder både transport, arbeid, sosialt liv, handel, kultur og andre opplevelser.

Begrenset tilbud og handelslekkasje

Den lokale handelsnæringen opplevde lekkasje til kjøpesentre og større steder i samme distrikt. Befolkningen opplevde handelstilbudet lokalt som snevert. De fikk ikke kjøpt alt de trenger på samme sted og måtte reise ut. Da ble alle innkjøp gjort et annet sted, selv om de gjerne ville handlet lokalt hvis det hadde vært et variert og mer mangfoldig tilbud.

Spredt lokalisering av virksomheter

Kommunene har godkjent lokalisering av kjøpesentre, trygdekontor og vinmonopol utenfor sentrum og utenfor gangavstand. Dette har «tvunget» innbyggerne inn i bilen og ut av tettsteder. Det har igjen bidratt til å redusere lokalt nærings- og handelsliv, som igjen har ført til at det er mindre liv og færre folk enn det kunne ha vært i de tre tettstedene som vi omtaler her.

Magert sosialt liv

Etter butikkenes stengtids var det omtrent ikke noe synlig liv i tettstedene. Det var få eller ingen serveringssteder, og de stengte samtidig med butikkene. Utover å delta i organisert idrett, lokalt foreningsliv og møtevirksomhet, var det lite å foreta seg.

Lite tilpasset byggeskikk

Ingen av stedene har hatt noen bevisst holdning til bygningsmiljøet. Huseiere har stått fritt til å bygge om gamle hus slik at de mistet den opprinnelige stilpreget og er lite tilpasset nabobebyggelsen. På Løten, som er det minste stedet, var nesten alle bygningene i sentrum forskjellig utformet.

Revitalisering

Målet for prosjektet var å få satt i gang brede, lokale prosesser som skulle føre til flere tilbud og fysisk forbedring. Det handlet om å sette i gang en snuprosess som skulle gjøre stedene mer attraktive. Hensikten var at folk skulle velge å bli boende og flytte til stedet, at reisende skulle stoppe, og at handels- og næringsliv ville finne det lønnsomt og interessant å drive virksomhet der.

For å få til en slik prosess kreves åpenhet og fleksibilitet i forhold til hva endringene skal omfatte. Det kreves planer som omfatter næring, folks dagligliv og trivsel, i tillegg til hva som kreves etter plan- og bygningsloven.

Videreføring av tre av SAM-forsøkene

SAM står for samvirke mellom lokale og offentlige ressurser og var et forsøksprogram under Miljøverndepartementet fra 1993 til 1996. Kommunene Løten, Ringsaker (Moelv) og Nord-Fron (Vinstra) deltok i programmet. Gjennom programmet kom det fram behov for en ekstra satsning på tettstedsforbedring i de tre kommunene.

På åpne folkemøter, organisert som søkekonferanser, kom det fram bred interesse for å revitalisere tettstedene Løten, Moelv og Vinstra. Det var oppslutning om å finne fram til hva som kunne styrke de tre tettstedene og hindre utflytting og utarming. Revitalisering er et omfattende arbeid, og vi foreslo derfor at de tre kommunene sammen med Byggforsk skulle ta initiativ til et utviklingsprosjekt for tettstedene som skulle gå parallelt med og spille sammen med SAM-prosjektet. De konkrete målene for revitalisering ble formulert på åpne lokale møter, hvor kommunen og innbyggere deltok. Oppsummert for alle tre stedene kan målene formuleres slik:

- snu en negativ utvikling med lite bruk av sentrum, lite variert tilbud, sterk konkurranse fra omkringliggende kjøpesentra
- fremme tettstedene som arenaer for sosialt liv
- hindre utflytting av økonomisk virksomhet og fremme lokalisering av ny økonomisk virksomhet
- fremme bedre byggeskikk som markerer stedene som lokale sentra

Metodisk tilnærming

SAM-prosjektene og de tidligere Forsøksringene i byggeskikk har prøvd ut metodiske grep for å få til bred deltakelse i planlegging og gjennomføring av tiltak. Dette prosjektet bygde videre på dette. Kort oppsummert har SAM-prosjektene og Forsøksringene i byggeskikk handlet om:

- mer felles ansvar for lokalsamfunnets utvikling
- kopling av ulike aktører med overlappende interesser innenfor et avgrenset geografisk område
- utnytting av eksisterende ressurser i ny oppgaveløsning eller ved å gjøre oppgaver på nye måter
- synliggjøring og bruk av lokal kunnskap
- tilkopling av relevant fagkunnskap

Forsøksringene i byggeskikk skulle fremme bedre byggeskikk ved kopling av:

- lokal kunnskap og lokale aspirasjoner om hva tettstedet kunne utvikles til å bli
- faglig ekspertise
- kommunal innsats

Forsøksringene i byggeskikk hadde fokus på det fysiske miljøet. SAM-prosjektene har hatt hovedvekt på samarbeidsmodeller og hva som skal til for at kommunen som organisasjon skal bli en god samarbeidspart for andre lokale aktører. Det felles utviklingsprosjektet har bygd på dette. Det har handlet om utvikling av lokal dialog, planlegging og samarbeid i forhold til revitalisering både av det fysiske og det sosiale miljøet.

4 - MEDVIRKNING FØR PLANLEGGING

Medvirkning kan gis ulikt innhold

Det finnes ikke én definisjon av hva medvirkning i planlegging betyr i praksis. Det kan nevnes:

- mulighet til informasjon (offentlige kunngjøringer, åpne informasjonsmøter)
- rett til å si sin mening, gi kritikk til et forslag (høringer)
- innflytelse (forhandlingsplanlegging mellom få parter med likeverdig makt)
- deltakelse i beslutningsprosessen (status som beslutningstaker i tillegg til valgte politiske organ)
- selvbestemmelse (status som beslutningstaker som erstatning for politisk valgte organ, delegert beslutningsmyndighet)

På en konferanse (1997) om medvirkning som supplement til lokaldemokratiet, sa professor i statsvitenskap, William Lafferty, blant annet at medvirkning var deltakelse i de beslutningene som former vår hverdag. I våre demokratiske normer ligger det at *deltakere i samfunnet har rett til å delta i beslutninger som angår dem*.

Det er ikke vanskelig å finne argumenter for at måten et tettsted fungerer på, har stor betydning for innbyggernes dagligliv og for hvordan de slutter opp om og bruker stedet. Tettstedsprosjektet hadde dette som utgangspunkt. Skulle det enkelte stedet fungere bedre og overleve som lokalt senter, måtte innbyggere og ulike interessegrupper delta og sette stedets framtid på dagsorden.

Medvirkning før planlegging

Arbeidet til Byggforsk besto i å organisere *planleggingsdialoger* mellom lokale, ikke offentlige aktører og kommunen *før* det forelå planforslag. Hensikten var å legge grunnlaget for en plan det var bred oppslutning om, slik at den hadde mulighet til å bli realisert av kommunen, grunneiere og næringsliv. Like viktig var det at befolkningen deltok slik at de sluttet opp om, så fram til og ville ta i bruk resultatene av prosessen.

Arbeidet dreide seg om:

- at planmyndighetene tidlig fikk innsikt i hva folk var opptatt av i forhold til eget tettsted slik at dette kunne komme inn som premisser i plangrunnlaget
- å skape anledninger og arenaer for innbyggere og lokale interessegrupper til å diskutere seg i mellom og med kommunen om stedets framtid
- å gi lokale aktører innflytelse over utvikling av eget senter og tettsted ved å etablere en ny offentlig kanal inn til de lokale myndighetene.

Utvidet rolle for de kommunale planleggerne

Medvirkningsplanleggingen gikk ut på å organisere en lokal dialog slik at planleggerne fikk alternative innspill til hva planene skulle inneholde. I de innledende fasene måtte planleggerne holde seg i bakgrunnen og *lytte* til hva som kom fram. De deltok på åpne kveldsmøter og i gruppearbeid sammen med andre lokale aktører. Sammen med politikere fikk de anledning til å diskutere behov, forhåpninger, muligheter og konfliktspørsmål direkte med innbyggere og sentrale interessegrupper før planen var utarbeidet. Deretter var planleggerens oppgave å realisere det brede spekteret av forslag.

Vilkår for medvirkning

Under hele prosessen måtte politikere og planleggere være ryddige i plan- og beslutningsprosessen overfor befolkningen. Det var en nødvendig forutsetning at de nye deltakerne i planprosessen skjønnte hvilken innflytelsesmulighet de hadde og på hvilke vilkår de deltok.

Krav om handling

Det at lokalbefolkningen deltok aktivt i planprosessen og kom med egne innspill, gjorde at de hadde forventninger om at dette ble fulgt opp. Det betydde at folk i større grad enn ellers fulgte opp kommunen og etterspurte planer og resultater av disse. Innbyggerne fikk en pådriverrolle i forhold til framdriften. Det bidro til å redusere avstanden mellom plan og gjennomføring slik at det raskt ble synlige resultater.

Tradisjonell planlegging kontra medvirkningsplanlegging

Den tradisjonelle planleggingsmodellen er hierarkisk. Planen blir utarbeidet av fagfolk før den blir lagt ut til høring. Premissene for hva planen skal inneholde blir besluttet av få aktører.

Det motsatte er tilfelle når lokale grupper definerer temaene for plan og premisser for hva planen skal inneholde. Denne formen for planlegging er mer styrt nedenfra. Det handler imidlertid ikke om at grasrota overtar planleggingen og beslutningsprosedyren. Snarere er det åpnet en ny offentlig kanal som er tilgjengelig for flere, og som har lav terskel for deltakelse. Kanalen gir anledning til å diskutere lokalpolitikk utenfor de etablerte politiske arenaene. Resultatene fra den lokale medvirkningen blir innspill til tradisjonell planprosess.

Tradisjonell planlegging har en *reguleringsplan* som viktigste virkemiddel, og den vil vanligvis realiseres først på lang sikt. Reguleringsplanen har til hensikt å gi en *juridisk klar fordeling av rettigheter og plikter for eierne*. En vanlig kommentar i planleggermiljø er at de rettskraftige reguleringsplanene vanligvis er for gamle og ikke passer til dagens virkelighet. Medvirkningsplanlegging setter fokus på kort tid mellom ferdig plan, iverksettning og handling. Det dreier seg om å utarbeide planer som oppleves som nyttige, og som dermed blir tatt i bruk.

I reguleringsplanen fastsettes trafikkmønsteret og grenser for det arealet som etter hvert skal bebygges. Når planene er ferdig utarbeidet, blir de lagt ut til gjennomsyn etter en bestemt prosedyre, og lokalbefolkningen *kan svare ja eller nei* til planene. Innholdet i planene og hva som planlegges, kan i liten grad påvirkes. Ved medvirkningsplanlegging inviteres folk tidlig med i prosessen slik at de kan komme med *konstruktive innspill* til planens innhold. De får en mer engasjerende mulighet til innflytelse enn å avvise eller slutte seg til en plan i ettertid.

En reguleringsplan blir ofte utarbeidet når en investor gjør en henvendelse til kommunens politikere. Et sterkt argument for en investor for å få gjennom sine ønsker er at han kan legge sin virksomhet til en annen kommune. Når partene har gjort avtaler, blir de kommunale planleggerne satt i sving. I visse tilfeller planlegges bare for én sektor eller interesse, for eksempel når en veg skal føres gjennom et tettsted eller når en investor planlegger et kjøpesenter. Når hele lokalbefolkningen inviteres med, er det større sannsynlighet for at flere hensyn og sektorer blir trukket inn samtidig.

Medvirkningsplanlegging kan koples til ulike plantyper. Medvirkningsplanlegging slik det er prøvd ut i dette prosjektet, satte både helhetsperspektiv og detaljer på dagsorden. Det handlet både om innspill til kommunedelplaner og til oppfølging og gjennomføring gjennom regulerings- og bebyggelsesplaner.

Kjennetegn ved tradisjonell planlegging og ved medvirkningsplanlegging

Tradisjonell planlegging	Planlegging med medvirkning
Høy terskel for deltakelse, nesten ingen kan delta	Lav terskel for deltakelse, alle kan delta
Deltagere med formell makt	Interessant for deltagere uten formell makt
Planprosess få vet om	Åpen planprosess som kan engasjere lokalt
Offentlige høringer når planen er ferdig, protest eller samtykke	Bred deltakelse i innledende faser Åpen for mangfoldige innspill
Enveis informasjon	Toveis kommunikasjon Interaktiv prosess
Fagkunnskap og ekspertplanlegging	Innhenting og kopleing av lokalkunnskap og fagkunnskap
Mulighet for sektorplanlegging eller plan som sum av enkelt-deler	Helhetstenkning
Fokus på planen som rettslig, klargjørende dokument som fordeler rettigheter og plikter mellom eierne	Fokus på iverksetting og handling
Planleggingsprosessen er administrativ, beslutningen er politisk	Planleggingsprosessen nærmer seg lokalpolitikk

Begrensninger i medvirkningsplanlegging

Foran har vi beskrevet fordelene ved medvirkningsplanlegging slik det ble forsøkt gjennomført. Det er imidlertid begrensninger en bør være klar over. For det første, det var de som var interessert, hadde lyst og anledning, som deltok. Invitasjonen var åpen og deltakelsen var frivillig. De som deltok, avgjorde selv om de ville følge hele prosessen eller bare være med en enkelt gang. En del kom med etter hvert og en del falt fra. For ansatte i kommunene betydde det at de ofte følte at de måtte begynne på nytt igjen når nye folk kom til.

For det andre var det viktig å holde i mente at de som deltok, ikke representerte andre enn seg selv. Det var ikke slik at selv om medlemmer i for eksempel jakt- og fiskerlaget deltok, så uttalte de seg på vegne av laget. Lagets uttalelse kom eventuelt i høringsrunden. Det var ikke lagt opp til at medlemmer innhentet synspunkter og forslag til beslutninger fra sine foreninger.

Det kommunene fikk ut av prosessen, var det i stor grad anledning til å diskutere sammen med folk som brydde seg om tettstedet og dets utvikling. Diskusjonene ble tatt med inn i planprosessen og ble dermed en del av beslutningsunderlaget for politikerne.

Det som har kjennetegnet tettstedsprosjektet, er at det har vært en kopling av de to planleggingsformene. Bred medvirkningsplanlegging har særlig vært brukt i de innledende fasene. Etter hvert har mindre grupper med lokale nøkkelaktører deltatt. Foreslåtte endringer som krevde forankring i kommunedelplan, reguleringsplan eller bebyggelsesplan, fulgte den vanlige prosessen. Forslag som ikke krevde plan, kunne gjennomføres omgående. Forskjellen fra tradisjonell planlegging har vært at konfliktpunkter og muligheter har vært diskutert og avklart før høringsrunder og offentlig ettersyn. Enklere høringer blir resultatet, viser erfaringer fra de tre kommunene. Når plandokumentet var ferdig utarbeidet, hadde folk allerede lagt fram sine merknader til ulike forhold, kanskje flere ganger og i flere fora.

5 - AKTØRENE

Økt innflytelse til flere aktører

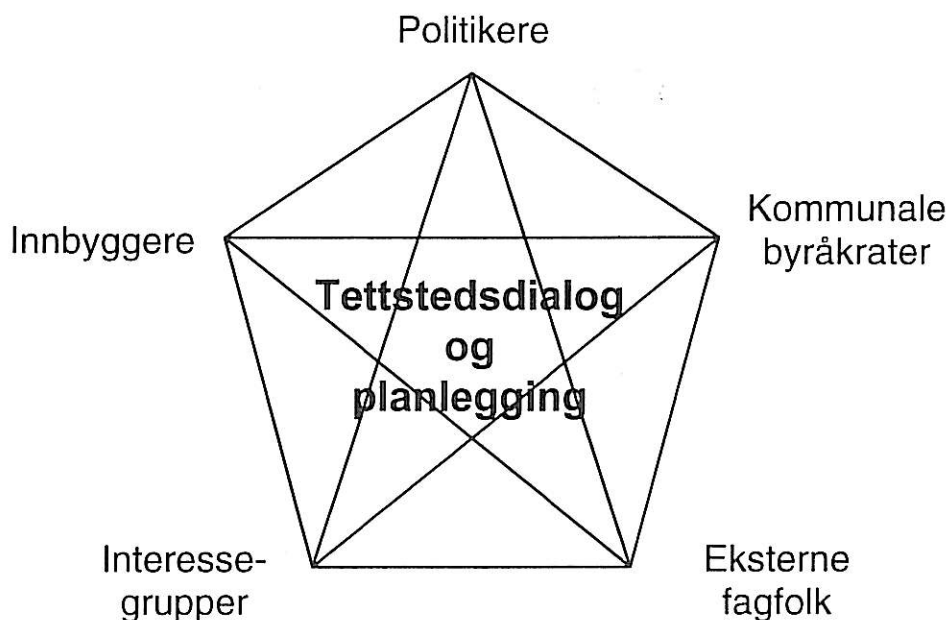
Det ble sett som en fordel at flest mulig grupper og enkeltpersoner med *interesser* i stedene deltok. Deltakelse fra ulike aktører satte mange problemstillinger på dagsorden. Samtidig ga det anledning til at stedets ressurser og muligheter ble synliggjort for flere. Til sammen ga dette et mer komplett bilde enn vanlig av problemer og muligheter.

Aktørgruppene har vært:

- lokalbefolkningen
- organisasjoner og lag
- grunneiere
- forretningsinteresser
- kommunale planleggere
- kommunale politikere
- regionale interesser
- eksterne fagfolk

Noen av personene hadde flere roller, for eksempel at de bodde i tettstedet og samtidig var næringsdrivende eller grunneiere.

Gruppene møttes vekselvis i plenum og i organiserte arbeidsgrupper. De som deltok hadde ulik makt i forhold til planlegging. Gjennom egnede teknikker for medvirkning ble det forsøkt å utjevne maktforholdene, se kap. 6 Verktøy og kap. 7 Prosess. Ulikhetene ble også redusert ved at de med minst makt var flest i antall. Det deltok flest fra gruppene lokalbefolkning og organisasjoner og lag og færre fra de andre.

Med aktiv deltakelse fra mange grupper i lokalsamfunnet, fikk folk anledning til å være *advokater for egne interesser*. I mer tradisjonell planlegging har det vært planleggernes oppgave å være talsmenn for de som ikke selv deltar. Det har imidlertid vært reist spørsmål om det er mulig å være advokat for en gruppe man selv ikke er del av.

Bred deltakelse

Bred deltakelse fungerer bedre når planleggingen er saksorientert og knyttet til aktuelle oppgaver og problemer. Samtidig er det viktig å benytte arbeidsmetoder som motiverer til å delta i alle faser, både planlegging, gjennomføring og drift av det som ble satt i verk. Et eksempel var forbedring av Stasjonsveien i Løten som en lokal gruppe tok ansvar for å planlegge og gjennomføre. I forbindelse med fornyelse av det sentrale «Torget», ble det diskutert på hvilken måte lokale hagelag kunne gå inn og ta driftsansvar.

Men barn og unge deltok ikke

I planleggingsprosessen var barn og unge i realiteten ikke deltakere. Det er en svakhet med prosessen, som kanskje kan forklares ved at trusselen mot tettstedene ble oppfattet som et anliggende for voksne. Unnløstheten er i strid med de rikspolitiske retningslinjene for barns og unges rettigheter som slår fast at det skal være til stede representanter for barn og unge i kommunal planlegging.

Vi vet fra andre prosjekter at barn fra 12 år alder på en klar og saklig måte kan legge fram sine synspunkter på det lokale tilbudet og utformingen av nærmiljøet. De kan redegjøre for sine utfoldelsesmuligheter, hva de kan foreta seg og hva de savner i dag.

(Søholt, Bjørneboe 1986) (Wilhelm, Bjørneboe 1993)

Lokalbefolkningen

Beboerne i og nær tettstedet måtte motiveres til å delta. Lokalbefolkningen omfattet i prinsippet alle innbyggere, kunder og brukere på en eller annen måte. Gjennom prosessen kunne de motiveres til å bruke stedet i større utstrekning. Dersom lokalbefolkningen opplevde at stedet ble forbedret slik at de følte seg mer knyttet til det, kunne det i sin tur ha positiv betydning for forretningsinteressene.

Ikke-organiserte innbyggere deltok med interesse i prosjektets første faser, men mindre etter hvert. Grupper som var for svakt representert, var yngre nyinnflyttede småbarnsforeldre, barn og ungdom.

De mest aktive beboerne var organisert i *nærmiljøgrupper* med litt forskjellige betegnelser på de tre stedene. Det viste seg at mange i disse gruppene hadde gått svangre med ideer til forbedringer i flere år. Prosessen åpnet en ny kanal der engasjerte innbyggere kunne fremme synspunkter på hele tettstedet og ikke bare på enkeltsaker hvor de selv ble direkte berørt.

I tillegg til at politikerne kan få mer makt gjennom en slik prosess, har innbyggerne fått en anledning til å få mer lokal innflytelse. Om denne muligheten til innflytelse på sikt fører til mer engasjement og «empowerment», vil blant annet avhenge av at de ser resultater av sin innsats. Det motsatte kan lett føre til demotivering og tilbaketrekking. «Empowerment» er et begrep som brukes mye i litteraturen om lokal deltakelse og medvirkning. Begrepet er aktuelt når deltakelsen fører til eller har til hensikt å styrke grasrotas eller spesielle gruppers innflytelse og realisering av egne interesser. Den beste norske oversettelsen er foreløpig *myndiggjøring*.

Lokale allianser mellom politikere, innbyggere, interessegrupper og fagfolk gir makt. Dette kan i sin tur påvirke eksterne aktører for eksempel i lokalisering av virksomheter.

«Prosjektet er kommet i godt inngrep med kommunen og det er heldig at kommunedelplanen nå er under arbeid. Det er noen grunneiere som sitter på gjerdet, men det er et godt samarbeid med teknisk etat og kommunen for øvrig.»

(Medlem av nærmiljøutvalg og bygningsråd)

Organisasjoner og lag

I tillegg til interesserte innbyggere deltok folk som var med i organisert virksomhet, som idrettslag, historielag og kvinneforum. Det var viktig å få fram hva de var opptatt av i tettstedet og hva de eventuelt selv kunne bidra med. Organisasjonene var interessante i forhold til gjennomføring av enkelte oppgaver til bruk av sentrum og i diskusjon om vedlikehold.

Grunneiere

Grunneierne var viktige aktører og medspillere når det ble diskusjon om endret arealbruk. Både på Løten og i Moelv er sentrale grunneierinteresser konsentrert på få hender. Åpen diskusjon om utvikling av stedet førte til at det kom fram interesser for ny arealbruk som var sammenfallende for grunneier, kommune og lokalbefolkning.

Forretningsinteressene

Gruppen omfattet huseiere og handelsstanden. Både representanter for de som driver frittstående butikker og de som er tilsluttet handelskjeder deltok. En viktig kjede er bensinstasjonene som har økonomisk styrke og som ofte er plassert utenfor sentrum.

Forretningsinteressene har deltatt med tyngde i hele prosessen og har vært klart de mest aktive i prosjektets siste faser.

For denne gruppen var detaljutformingen viktig. De har vært ivrige til å fremme det de oppfatter som sine viktigste krav, særlig knyttet til behovet for og plassering av parkeringsplasser.

«Prosjektet er noe nytt, og det engasjerer mange.»
(Forretningsdrivende og medlem av nærmiljøutvalg)

Kommunale politikere og planleggere

Fra kommunenes side deltok politikere og planleggere, begge gruppene var viktige. Planleggere kom fra teknisk og andre sektorer.

Medvirkningsplanleggingen ble forankret både i den politiske og administrative ledelsen. Forbedring av tettstedene handlet i stor grad om lokalpolitikk der politikerne var viktige deltakere. Det var de som skulle fatte de nødvendige vedtakene som gjorde arbeidet mulig. Politikerne var villige og interesserte og deltok på kveldsmøter og lange tettstedsvandring. For denne gruppen er det tydelig at prosessen ble tatt alvorlig.

I Nord-Fron kommune ble det lagt vekt på å engasjere politikerne gjennom hele prosessen. Kommunestyret, formannskapet og plan- og utviklingsstyret (bygningsrådet) drøftet plansituasjonen på Vinstra i flere møter. Enkelte av møtene artet seg mer som idédugnader, andre som vedtaksorgan.

Politikerne har fått flere premissgivere for hva planleggingen skulle omfatte og for mulige løsninger. I tillegg til kommunens planapparat har engasjerte innbyggere og interessegrupper for-

mulert alternative og utfyllende synspunkter som inngår som del av plangrunnlaget. Slik sett kan politikerne få styrket sin posisjon overfor administrasjonen ved at de får flere informasjonskilder å støtte seg på. Særlig i kompliserte saker er dette viktig. Vellykkede snuoperasjoner av tettsteder som sikter mot vitalisering og økt attraktivitet, er komplisert. Politikerne vil være avhengige av aktører utenfor det offentlige systemet for å lykkes.

*«Det er sjelden vi får så mange positive meldinger på det vi gjør!»
(Kommunal planlegger etter tettstedsvandring)*

Regionale interesser

De to konkurrerende transportmønstrene som har hatt betydning for utviklingen, er representert gjennom NSB og vegvesenet på fylkesnivå. NSB har deltatt i alle de tre kommunene, om enn ikke på folkemøter.

På samme nivå finner vi også miljø-, landbruks-, kultur- og antikvarkompetansen. Denne gruppen har i liten grad deltatt, bortsett fra felles forberedelser i forkant av prosessen. Det hadde vært en fordel om det *fylkeskommunale* nivået hadde vært mer synlig i prosessen.

På Vinstra deltok fylkeskommunens plankompetanse både på drøftingsmøter direkte med kommunen og vegkontoret, og på et bredt anlagt møte lokalt med næringsinteressene.

Eksterne fagfolk

En gruppe som var spesiell for utviklingsprosjektet, var de *eksterne fagfolkene*. De hadde kompetanse i stedsanalyse, regulering, stedsforming og prosesskunnskap. Det siste var avgjørende for å gjennomføre medvirkningsplanleggingen. De eksterne fagfolkene har deltatt uten interesse i om resultatet ble det ene eller det andre. De har sørget for å minne om underrepresenterte synspunkter når diskusjonene har tatt en ubalansert retning. Fagfolkene har blant annet sett det som sin oppgave å få i stand en god dialog mellom ulike grupper.

6 - VERKTØYET

SWOT-analyse som et utgangspunkt

Forkortelsen står for Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats. SWOT-analyser er en idédugnad der dagens sterke og svake sider blir listet opp av en arbeidsgruppe i fellesskap. Framtidens muligheter og trusler blir deretter analysert på liknende måte. Det videre arbeidet i medvirkningsprosessen springer ut av en slik tenkemåte og har likhetstrekk med den. Denne framgangsmåten ble brukt ved starten av SAM-prosjektet i Moelv, som var en forløper for tettstedsforbedringen. En konklusjon var at det var *selve tettstedet* det måtte gjøres noe med.

Arbeidsbøker ga lav terskel for medvirkning

Det ble laget arbeidsbøker til det første folkemøtet i samarbeid mellom kommunene, interesserte aktivister og Byggforsk. Arbeidsbøkene skulle først og fremst gjøre det enkelt for folk å konkretisere sine meninger om forbedringsmuligheter.

Utforming og innhold

De var utført i svart-hvitt i liggende A3-format, som var en rimelig form. Det ble delt ut pener med rød strek til utfyllingen. Arbeidsbøkene skulle virkelig invitere folk til å si sin mening, slik vi blant annet ser det på omslaget av denne rapporten.

Innholdsfortegnelsen for arbeidsbok – Eksempel fra Løten:

Forside med fotomontasje fra Løten sentrum

Innledning om framgangsmåten i gruppearbeidet

- 1 – Forord – planlegging er å tenke på mange interesser samtidig. Bruken av arbeidsboka.
- 2 – Løtens særpreget og hvilke tilbud og funksjoner som er ønsket i sentrum. Kart over tettstedet, til tegning og kommentarer

Tre spørsmål om plasser og grønne områder

- 3 – Grøntområder, foto og tekst om grønstrukturen, særlig i omgivelsene av sentrum
- 4 – Gangstrøk og fotgjengerforbindelser, foto og tekst, hvordan skal de utformes
- 5 – Torget, foto og tekst, ønskede aktiviteter, hva skal det brukes til

Tre spørsmål om bygningene

- 6 – Mangfoldige bygningstyper i Løten sentrum, foto og tekst, hva vurderes som bra eller dårlig
- 7 – Tilpasningen mellom nabohusene, foto og tekst, gi eksempler på bra eller dårlig
- 8 – Tiltak for å få til bedre sammenheng mellom nabohusene, tekst, hva bør gjøres etter gruppas mening

2 - Løtens særpreg og bruken av sentrum

Hva mener dere i arbeidsgruppa er sentrums egenart?

Hvor begynner Løten sentrum mot nord, syd og øst, det kan tegnes inn på kartene på de neste sidene.

Hva er Løtens særpreg og gode egenskaper? Hva mener dere er forskjellen i forhold til Ilseng, Stange eller Hamar?

Hva vil dere bruke sentrum til?

Disse forslagene er begynnelsen på en slik liste. Mange av tilbudene finnes idag, men det skal ikke være noen begrensning på hva dere synes er viktigst (+) og minst viktig (-), og føy til det som mangler.

- Parkere
- Handle i spesialforr.
- Handle dagligvarer
- Besøke konditori
- Fylle bensin
- Handle i kiosk
- Skolegang
- Spasere i sentrum
- Offentlige ærend
- Ta toget
- Møte kjente
- Sitte ned
- Se på livet
- Ta
- ~~Skolegang~~
- ~~Spasere i sentrum~~
- ~~Møte kjente~~
- ~~Ta~~

Hva slags sted vil dere ha?

- Stasjonssted
- Innkjopssted
- Møtestedet
- Administrasjon

Oppsummering av

- 1) *ikke svar*
- 2) *ikke svar*

Er det noe som er viktig?

7 - Hva slags tettsted ønske

Hva slags sted vil dere Vinstra s Nedenfor er det noen stikkord for

- Eget forslag
- Stasjonsstedet, med parker
- Skolestedet, utdannelsesstec
- Innkjopsstedet med gode p
- Småhandelstedet
- Møtestedet for folk i distrikt
- Jordbruksstedet
- Administrasjonsstedet, kom
- Privat tjensteyting, tannlege

Oppsummering av de viktigste til

- 1) *Flere små*
- 2) *Flere små*
- 3) *Flere små*

Er det noe som er viktig for Vinstra som ikke kommer frem i denne arbeidsboka, så skriv det her:

Vi vil ikke ha kryssingsspor for t-bus

4 - Tettstedet Moelv

*mangler parker
mangler små offentlige bygninger
mangler butikker
mangler boliger
mangler offentlig toalett
mangler akkordant / akse
pent område
brukt utrykkes (gaten / skulpturpark?)*

Kartutsnitt av tettstedet. Bygninger som kan sies å danne sentret er markert med sort

Se på bildene i arbeidsboka og ring inn områder på bildene som dere personlig har mening om:

- Hva liker dere på bildet - skriv trivelig
- Hva misliker dere - skriv uttrivelig
- Hva er farlig - skriv farlig
- Hva vil dere forandre - forklar på bildet
- Hva er det viktig å beholde - forklar
- Hva mangler av aktiviteter eller bygninger - forklar

Moelv tettsted har 100 års jubileum i august. Her finnes sentrumsfunksjonene, butikker, administrasjon, jernbanestasjon, Folkets hus, alders- og menighets-senter. Runde tettstedet ligger villas og park, for det meste på kolle. Skoler, idrettsbygg og næringsbygg ligger rett utenfor tettstedet.

Tre spørsmål om trafikken

9 – Hovedgata – Stasjonsvegen, foto og tekst, hva skal arealet brukes til i framtiden

10 – Parkering i sentrum, kart og tekst, hvordan vurderes parkeringssituasjonen

11 – Gang/sykkelveger, foto og tekst, spesielt om fotgjengerundergangen

Arbeidsbøkene ble samlet inn og brukt av Byggforsk i forberedelsene til folkemøte nummer to. Mange av deltakerne ønsket å ta med seg arbeidsbøker som ikke var utfylt, og det ble delt ut ekstra eksemplarer.

Forbedring av arbeidsbøkene

Gjennom arbeidsbøker kan folk gi ideer til forbedringer, nye funksjoner i tettstedet og ny service, ting som kunne være vakrere, mer grønt osv. Teknikken åpner med andre ord både for å etterlyse forbedringer og verne seg mot forverring. Folk får anledning til konstruktiv medvirkning. Arbeidsbøkene dekket i liten grad de sosiale sidene i tettstedene, bortsett fra mulighet for å ønske nye funksjoner og tilbud. Prosessen hadde voksne som aktører og målgruppe. Barn, unge og «utsatte» grupper kom lite med i denne prosessen.

Lavere terskel for medvirkning

Gjennom bruken av arbeidsbøker kunne mange delta i planleggingen med sine synspunkter og meninger. Gruppearbeidet var organisert med 5 – 6 – 7 deltakere. Alle som hadde anledning til å delta på kveldsmøter og diskutere, kom til orde.

Aktiv bruk av bilder og ny fototeknikk

Det var viktig å bruke bilder for å gjøre diskusjonene konkrete. Dette gjaldt både i plenum og gruppemøter. Folk bør ha bilder å referere til for å unngå misforståelser, og for å inkludere utenbygdsfolk. I tillegg kan det være nyttig med bilder for sammen å se hvordan miljøet ser ut, og hvordan man forstår og tolker de fysiske omgivelsene.

Ett enkelt fotografi sier for lite om hvordan det ser ut i et tettsted. Det menneskelige øye kan på samme tid fokusere på utvalgte detaljer og skimte omgivelsene i 180 grader. I tillegg beveger vi oss, og ser, oppfatter og husker helheten rundt oss. Vidvinkelbilder kan ta opp til 70 – 80 grader i horisontalplanet, men da blir ytterområdene fortegnet og unaturlige. I tillegg er utstyret kostbart og tungt. Byggforsk utviklet og tok i bruk en ny metode. Kamera med normaloptikk ble brukt med film for vanlige papirbilder. Kameraet ble brukt i høydeforformat. Flere bilder ble tatt som et rundskue, med god overlapp. Papirkopier 10 x 15 cm ble montert sammen, enten ved å rive bildene eller klippe av overlappen. Det er den midterste delen av bildene som gir det riktige perspektivet. Motiv som ligger i forskjellig avstand fra kamera, passer ikke helt sammen ved montasjen. Disse rundskuebildene er godt egnet for å beskrive uterom slik vi oppfatter dem med øyet, enten det er en gate, et torv eller et gårdsrom. Typen bilder kalles også Widescreen-bilder, blant annet av Husbanken.

Bruken av bildene i prosessen

Av montasjene laget vi fargeoverheads, fargekopier og svarthvittbilder. Der det finnes Timefoto og fargekopieringsmaskin, er det mulig å fotografere og lage overheads i løpet av en formiddag. Vi brukte fargeoverheads til plenum, fargekopier til utstillinger i forbindelse med mobilisering og svart-hvitt kopier i arbeidsbøkene.

Stedsanalyser – felles innsikt i stedets egenart

Samlende utgangspunkt

Det er nødvendig å ha en overbygning for planleggingen som ikke er knyttet opp til et enkeltinitiativ, en grunneier eller liknende. Prosessen må ha et samlende utgangspunkt uavhengig av blant annet økonomiske interesser. I planprosessen var utgangspunktet stedsanalyser og befolkningens grundige diskusjoner av disse beskrivelsene.

Analysen ble utført av fagfolk utenfra!

Analysene ble utført av fagfolk som kom utenfra. Det var et viktig poeng å se på tettstedet med kritisk blikk. Det kan bare gjøres av én som ikke har kunnskap om hvorfor alt nå engang er blitt som det er blitt. Personene må være uavhengige av eiendoms- og utviklingsinteresser i tettstedet. Mindre steder kan ha lange ubrutte tradisjoner, og slektene kan føres langt tilbake. De har ofte utviklet et bestemt forhold til andre slekter, og dette gjør det vanskelig for dem å si noe direkte om annen manns eiendom.

Innholdet i stedsanalyser

Stedsanalyser er nytt verktøy i planlegging, og det finnes flere framgangsmåter som blir prøvd ut parallelt og som supplerer hverandre. Den mest fullstendige oppsummeringen finnes i Miljøverndepartementets publikasjoner: «Veileder for bruk av stedsanalyse med gjennomgåelse av seks metoder». I tillegg finnes fire hefter med eksempler fra fire steder i Norge, Brumunddal, Halden, Hokksund, Sykkylven.

I de tre kommunene Løten, Ringsaker og Nord-Fron ble det på et forberedende møte mellom fagfolkene enighet om at visse emner skulle dekkes. Vi begynte med hovedtrekkene i landskapet og ville gå ned i detalj til bygninger og andre enkeltelementer. Det var viktig at analysene ble fokuserte på selve tettstedet slik at de ble nyttige i de seinere diskusjonene.

Felles mal og lokale særtrekk

I Løten har det vært utført et særdeles omfattende arbeid i forbindelse med en doktorgrad. Det ble lagt vekt på å karakterisere landskapet i hele kommunen og plasseringen av den opprinnelige gårdsbebyggelsen, noe mindre på hovedtrekkene i det lille tettstedet.

På Moelv har historien, bebyggelsen opp gjennom tidene og reguleringsplaner i tettstedet vært fokusert, mens landskapets har blitt trukket inn som en ramme.

Det viste seg at Vinstra var delt i fem forskjellige soner. Denne inndelingen av tettstedet et viktig poeng i diskusjonen sammen med dallandskapets innflytelse på stedets karakter.

Særtrekk ved tettstedene

For å forstå hvorfor stedene er slik de framstår i dag, er det viktig å ha med hovedtrekk i historien bak hvert sted. Lokale særtrekk og tradisjoner danner utgangspunkt for hva det er mulig å få til ved en revitalisering. Historien kan gi et bilde av hvilke aktører som bør delta for at det enkelte tettstedet skal få et helhetlig løft over tid.

Løten

Løten sentrum ligger i kommunen med samme navn i Hedmark fylke. Stedet ligger midt mellom Hamar og Elverum. Folketall i kommunen er ca. 7 000 og av dem sokner ca. 3 000 til tettstedet.

Topografien i kommunen er beskrevet som et «hav» med store bølger. Når man beveger seg til fots eller i bil, vil stadig nye bygninger, skogholt og jorder komme til syne, for så å forsvinne igjen bak neste lave, runde åskam. De største og eldste gårdene er plassert midt på høydedragene og dominerer landskapet, mens nyere og mindre gårder ligger inntil skogkanten. Sentrum oppsto med jernbanen, og stasjonsbygningen var sentret. Her ble det bygd andre sentrumshus, handelsforeningen, meieriet, en kafé og etter hvert samvirkelag, alle samlet rundt ett vegkryss som ble kalt «Krysset». Opprinnelig tjente servicefunksjonene landbruket, men etter hvert har Løten fått villabebyggelse nær sentrum og mindre boligområder. Løten har til dels funksjon som forstad til Hamar. Mange av innbyggerne arbeider der og mange handler også i Hamar.

På grunn av størrelsen og den langsomme utviklingen har sentret et uensartet preg. Mange stilarter og byggeperioder er representert med bare ett eller to hus. Verken materialer, etasjehøyder eller plassering i forhold til veier ga et felles inntrykk og signaliserte at dette var sentrum i et tettsted. Før prosjektet startet hadde kommunen selv tatt initiativ til kompetanseheving i lokal byggeskikk.

Stasjonsvegen fra riksveg 3 vinkelrett inn på stasjonen er et viktig trekk. Dette er den mest synlige og viktigste atkomsten. Ved siden av denne aksene ligger en stor åpen plass, som har utspring i en plan fra 20-årene. «Torget» fra denne planen ble realisert, i tillegg omkjøringsvegen syd for stasjonen.

Jernbanen deler sentrum i to, og kontakten skjer enten gjennom en lang fotgjengerundergang eller den nevnte omkjøringen. Det er ubekvemt og ikke helt trafiksikkert å bevege seg mellom de to delene av Løten. Veggen opp til Elverum går et godt stykke unna, og det er stadig fare for at virksomheter skal lokaliseres langs denne veggen, og på den måten svekke sentret. Løten kommune har tidligere gjort en undersøkelse av problempunkter i sentret. Fordi lite ble rettet på, ble befolkningen frustrert og lite fornøyd etter at fokus var satt på problemene.

Løten gir inntrykk av å være et «bilsted», ikke et sted for fotgjengere.

Moelv

Tidligere besto Ringsaker i Hedmark av tre kommuner, Nes, Furnes og Ringsaker hvor tettstedet Moelv var kommunesenter. Ringsaker er en stor kommune som strekker seg fra Hamar til Lillehammer. Den har ca. 31 000 innbyggere, hvorav ca. 4 500 bor i eller sokner til Moelv. Tettstedet Moelv ligger i en slak skråning fra nord mot syd. I begge retninger lukkes landskapet av høyere grønne åser, og syd for tettstedet går elva i en frodig grønn dal ned til Mjøsa. Navnet har stedet etter Mo gård, som lå ved pilgrimsvegen fra Oslo til Nidaros.

I tillegg til gårdsdriften kom det ved århundreskiftet flere kornmøller og industri ved elva, blant annet Strand Brænderi. Industrien har vokst seg stor gjennom trevareprodusenten og ferdighusfirmaet Moelven Brug, som de siste årene har utviklet produksjon av store limtrekonstruksjoner.

Byplanlegging før århundreskiftet var basert på regelmessige kvartaler, og slik ble gatene i Moelv fastsatt i en plan fra 1902. Tomtene ble først bebygget med toetasjes sveitserhus, og mot gaten var det stakitter som markerte kvartalene, selv om bebyggelsen var åpen og landlig. De viktigste gatene var og er Storgata langs jernbanen, og Åsmarkvegen som går fra stasjonsbyg-

ningen og vinkelrett på Storgata. De krysser hverandre i «Hjørnet» som alltid har vært midtpunktet i Moelv.

Kvartalsstrukturen ble ikke videreført og styrket, men heller ikke vesentlig ødelagt i mellomkrigstiden.

I 1950-åra fikk stedet et monumentalt Herredshus, som var tegnet av arkitekt professor Knut Knutsen. I motsetning til bebyggelsen i kvartalene er dette utformet som et frittliggende bygg.

De siste årene har en sett gradvis utskifting av bebyggelsen, men de opprinnelige byggelinjene er beholdt. De fleste av de nye bygningene er blitt høyere og større. Hagene foran sveitserhusene er blitt til brede fortau med treplanting og parkeringslommer. Denne transformasjonen har foregått over lang tid, og Storgata er blitt Moelvs sentrum, både visuelt og når det gjelder virksomheter. Utenfor Storgata finnes ennå sveitserhus som ikke er erstattet, men ombygd og påbygd på ulike måter. Spesielt der Åsmarkvegen munner ut ved Herredshuset, finnes mange sveitserhus som eventuelt kan tilbakeføres til opprinnelig prakt. Enkelte hus er i nesten original tilstand, og kan tjene som forbilder og inspirasjon for naboene. Et viktig trekk ved Moelv er forskjellen på Storgata, som et livlig, vakkert og befolket byrom, og baksidene som vender bort fra gata, det vil si nesten alle øvrige deler av Moelv. Nord for Herredshuset ligger en stor park som består av lite endret natur. Noe av det har preg av villniss. Parken brukes lite, blant annet på grunn av dårlig tilgjengelighet fra sentrum. Parken inneholder blant annet friluftsscene. Noe av virksomheten i Moelv ligger utenfor sentrum: det finnes et hotell med kino ute på jordet ved Mo gård, og lenger ute ligger Mjøssentret med trygdekontor og vinmonopol.

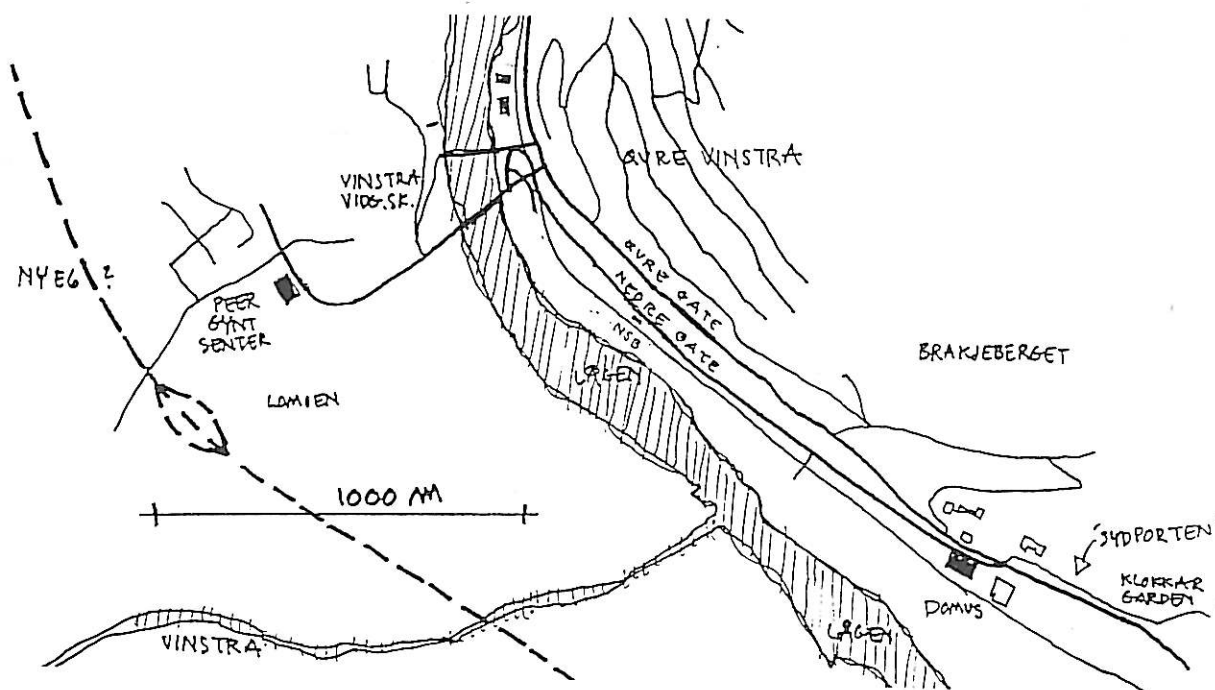
Vinstra

Vinstra ligger midt i Gudbrandsdalen i Oppland fylke. Det er ca. 6 000 innbyggere i Nord-Fron kommune, og av dem sogner omtrent halvparten til tettstedet.

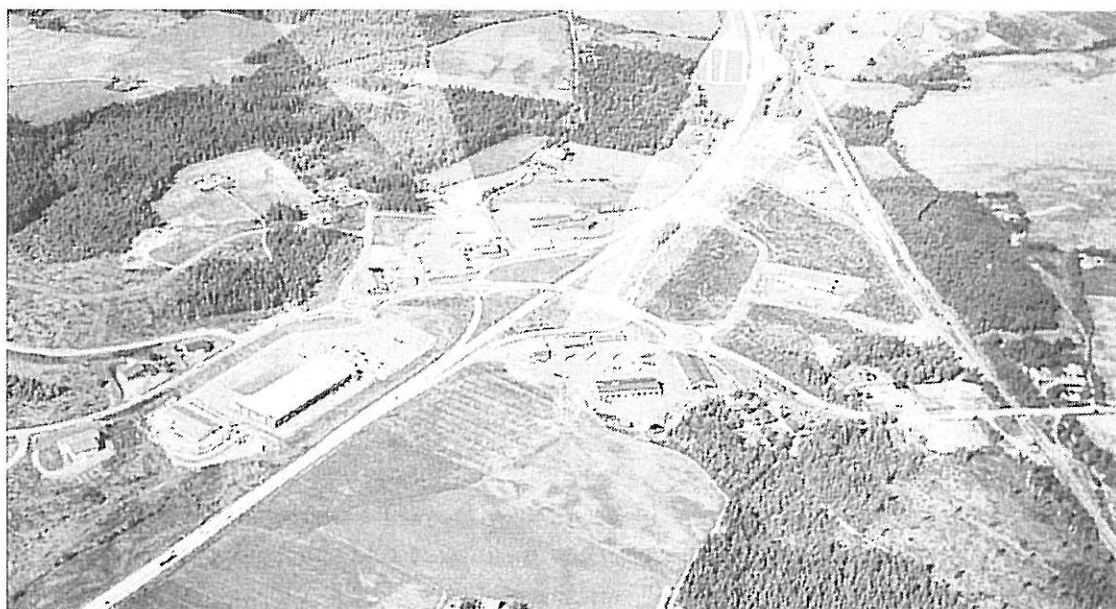
Tettstedet ligger i sidebratt terreng, der Brakjeberget skråner ned mot Lågen. Det er flate og brede bygder og furukledde moer like sør for stasjonsbyen. Slik stedet nå ligger, må utvidelser skje i lengderetningen. Avstanden mellom de største handelsbygningene i Vinstra er 2,5 km eller som avstanden fra Østbanen/Oslo S til Solli plass i Oslo.

Landskapet er vakkert og variert. Fra sentrum ser man store gårder, lenger inne skogkledde moer, skog oppover i åssiden og høyfjellet. Det sies at dette er det første stedet man i Gudbrandsdalen ser høyfjell når man kommer sørfra. Det er Feforkampen som markerer seg over de skogkledde åssidene. Bygdene her har vært bebodd i lang tid, og det finnes midt i lia i Sødorp helleristninger med offergroper, antakelig fra jernalder/bronsealder. Her finnes også den gården som etter tradisjonen skal ha tilhørt Peer Gynt, Hågå.

Stedet Vinstra oppsto da jernbanen ble anlagt, og navnet er foreslått av NSB etter navnet på elva. Nordfrøningene bruker like gjerne navnene på de opprinnelige bygdelagene. Plasseringen skyldes ønsket om å legge stasjonen nær brua over elva. Brua fører opp til næringsområdet Lomoen med blant annet kjøpesenter, til bygdene Ruste, Kvikne og Skåbu og videre til turiststedene på høyfjellet som ble anlagt omtrent samtidig med jernbanen.

Endret trafikkmønster er noe av bakgrunnen for dagens problemer. Vinstra ble anlagt da jernbanen kom ved den gamle brua over Lågen. Det er smalt og sidebratt her, og Vinstra er etter hvert spredt over en strekning på $2\frac{1}{2}$ km, en strekning som tilsvarer avstanden fra Oslo S til Solli plass. Det er langt å gå og inviterer til utstrakt bruk av bil. Funksjonene ved stasjonen blir i dag truet av kjøpesentrene i nordøst og syd.

I Moelv ligger kjøpesentrene lenger vekk. Her ser vi Rudshøgda ved E6 midt mellom Bru-munddal og Moelv. Beliggenheten forutsetter at kundene kommer i bil. Til venstre Obs! Kjøpesenter. Senteret er like stort som den delen av Moelv som har butikker. Arealforbruket til kryss, kafeer og butikker på Rudshøgda er stort sammenlignet med de hundre år eldre stasjonsbyene.

Til tross for det bratte terrenget, er stedet planlagt med kvartalsstruktur, som Lillehammer i en mindre utgave. Tre lange gater følger åssidene, Øvregate, Nedregate og Strandgata ved Lågen. De planlagte forbindelsene på tvers har vært så bratte at de enten ikke er opparbeidet for kjøretøy, eller blir brukt som fotgjengerforbindelser. Forbindelsen skjer ved lange omkjøringer. Bebyggelsen var opprinnelig lagt til de horisontale gatene. Et problem i Vinstra er de relativt store avstandene i et lite sentrum. Det gjør bilbruk nesten obligatorisk, og denne bilavhengigheten åpner igjen for ytterligere spredning av virksomheter.

Den første bebyggelsen i sveitserstil kom samtidig med jernbanen. I perioden 1916 – 23 er det blitt bygd hus i god regional nybarokk, og seinere i andre stilarter. Noen eldre hus er blitt flyttet inn til sentrum. Et karakteristisk trekk før 1960 var mange store bjørketrær, blant annet i parken ved stasjonsbygningen. En god del av vegetasjonen er seinere felt for å gi plass til parkering og fortau. I dag står det bare igjen noen få av bjørkene. Mange av bygningene er blitt modernisert, det vil si første etasje har fått ny kledning i bygningsstilene fra 60- og 70-åra.

Etter 1980 er det blitt bygd store kjøpesentre og handelsbygg, men på grunn av topografien er disse plassert langt fra stasjonsbygningen, helt i syd og i nord på den andre siden av Lågen.

Stedsanalysen ble utarbeidet i flere trinn

- registrering
- karakteristikk
- diskusjoner
- anbefalinger og fraråding

Analysene tok utgangspunkt i *registreringer*, som i størst mulig grad var objektive. Men gjennom utvalget av det som beskrives eller utelates, tar man stilling til mange egenskaper ved tettstedet. Neste trinn var en *karakteristikk* av stedet, som et innspill til et felles bilde av tettstedet.

Bakgrunnsmateriale fra mange kilder

Før første fellesmøte ble det samlet inn historiske kart og eldre planer på Riksarkivet og i kommunene. Dette gjaldt også planer som ikke var realisert, eller der bare enkelte trekk var satt ut i livet. Videre hadde vi kontakt med historielag og gikk gjennom bygdebøker, gjorde befaringer og intervjuer med nærmiljøgrupper. Folk hadde mye å fortelle og var interessert i arbeidet som skulle starte. På befaringsene tok Byggforsk bilder som seinere ble brukt til møter og arbeidsbøker; en del er gjengitt i denne rapporten.

Geografisk avgrensinger er viktige

Stedet ble avgrenset geografisk på kart. Dette måtte gjøres for å definere det området som skal dekkes i medvirkningsprosessen. Grensene kan diskuteres under arbeidet dersom prosjektet tilsier dette.

Analysenivå 1 – storlandskapet

Det overordnede nivået omfatter storlandskapet der de geologiske forholdene ble beskrevet, og landskapets hovedformer, vegetasjon og karakter ble karakterisert og tolket. Landskapsanalysen førte til synspunkter på en grøntplan. Typisk analyseobjekt kan være ca. 5 x 5 km. Dette vil vi nevne her for å klargjøre forskjellen til de andre nivåene som omfatter mindre utsnitt av tettstedet.

Analysenivå 2 – tettstedet og dets historiske utvikling

På mer detaljert nivå blir tettstedets historiske utvikling, økonomiske drivkrefter og transportformer opp gjennom historien beskrevet. Utviklingen av stedet ble illustrert med kart fra ulike perioder som var tegnet opp med samme utsnitt. Eiendomskart fra ulike perioder inneholder mye informasjon, men ble ikke brukt systematisk i prosjektet. Også ikke-realiserede planer kan ligge som skjulte forutsetninger bak utviklingen og være viktige drivkrefter eller hindringer. Noen ganger er enkelte trekk blitt realisert, som «Torget» i Løten. Ofte gjelder dette vegger som blir bygd eller vegtraseer som blir båndlagt i lang tid for videre utbygging. Dette analyseobjektet kan ha størrelsesorden ca. 1 x 1 km.

Analysenivå 3 – bebyggelsens organisering

På dette nivået gikk man inn i tettstedet og avgrenset områder med noenlunde ensartet karakter og bygningsstruktur. Dette gir en beskrivelse av den romlige organiseringen av bygningene, strukturer som er gjennomført helt eller delvis, trafikkmønster og parkering. Egnede framstillinger er detaljerte kart med enkle, tydelige fargemarkeringer. Dette analyseobjektet kan ha størrelsesorden på noen hundre meters utstrekning og omfatter stort sett de tre sentrene.

Analysenivå 4 – enkeltbygninger og elementer

Det mest detaljerte nivået omfatter beskrivelse av enkeltbygninger, uteområder, hager og andre mindre elementer, veganlegg og vegetasjon inne i tettstedet. Bygg ble vurdert i seg selv og i forhold til nabolaget. Stedsanalysen inneholdt forslag om hva som kunne gjøres med enkeltbygninger, påbygg, tilbygg, forslag til nye bygninger osv. Egnede framstillinger er gateopprikk eller fotoserier. Byggforsk har utarbeidet en plakat med visualisering av innholdet i plan- og bygningslovens § 74.2, skjønnhetsparagrafen. Denne kalles Byggeskikkssirkel og ble brukt i stedsanalysen.

«Stedsanalysen var et interessant og voldsomt arbeid, og det var artig å høre det framlagt. Jeg har ikke hørt noe liknende før.» (Forretningsdrivende)

Konklusjon med anbefalinger og fraråding

En analyse er ikke en plan, men den kan lede fram til en plan. Analysene ga en karakteristikk av stedet, og pekte derved på trekk som kunne være med på å styrke dette preget og kom med forslag til fornyelse. Vel så viktig er det at analysene tok klar stilling mot enkelte utviklingsmuligheter, og avviste tiltak som ødeleggende for stedet, dersom karakteren skal beholdes og utvikles. Her følger momenter fra sivilarkitekt Ellefsens stedsanalyse av Moelv, der han presenterer eksempler på ønsket utvikling, og eksempler på hva som ikke bør skje på tettstedet.

Eksempler på ønsket utvikling

- sentrum utvikles på basis av kvartalsstrukturen fra 1902
- styrking av kvartalsstrukturen i stasjonsbyen
- nye boliger i alle deler av sentrum
- tilbygget til et fabrikkbygg rives, noe som vil bringe det tilbake til sitt preg av jugendstil fra ca. 1905
- hovedgate nr. to styrkes som akse i sentrum
- alle fasaderekker skal framstå som sammensatt av flere bygninger
- parken inntil sentrum i nord bør få forbedret tilgjengelighet med en ny gangveg gjennom området

- i syd bør området ved elva utvikles parkmessig
- kornsiloen her bør fjernes

Eksempler på ikke ønskelig utvikling

- næringsområdet som ligger ved E6 ca. 1 ½ km syd for Moelv sentrum bør ikke få ny handel og nye funksjoner som naturlig hører hjemme i sentrum.
- monopolbedrifter som trygdekontor og vinmonopol skal ikke ligge i næringsområdet

Presentasjonen av analysen for befolkningen

Om lag en time var satt av til presentasjon på det første folkemøtet. Den som utførte analysen, tok stilling til hva som skulle presenteres. Det bør etter vårt syn bestå av ikke mer enn 30 lysbilder, helst både sommer- og vinterbilder, og ikke mer enn 30 figurer med registreringer, kartutsnitt og poengterte analyser. Figurene bør være enkle og klare og hver figur bør bare inneholde ett eller to momenter. De viktigste ble stilt ut som plansjer noen dager før møtet, som ble kombinert med fotoutstilling av originalmaterialet til arbeidsboka.

I samspillet mellom analysen og befolkningens reaksjoner blir oppfatningen av stedet fastlagt. Utrederen må overbevise folk om hva han har funnet. Først når det er enighet om karakteristikken, kan vi si det foreligger en felles oppfatning om hva stedet *er*. Stedsanalysen har begrenset varighet, og enigheten om hva tettstedet skal utvikle seg til, er bare gyldig for en avgrenset prosess.

Andre typer verktøy

Det finnes ytterligere framgangsmåter som kan være egnet for problemstillinger: *Post – enquête* har vært benyttet av kommuner som ønsker å høre befolkningens ideer til forbedring av bysenter eller tettsted. Det gir informasjon, men prioritering og gjennomføring blir overlatt til kommunene. Det interaktive spillet mellom deltakerne utgår eller må gjennomføres på annen måte. Politikere og administrasjon reiser i mange kommuner på *befaringer*, men da uten representanter for allmennheten. Dette gjøres ofte i buss med mikrofon og høytaler og gir anledning til diskusjoner underveis. *Åpne møter* er vanlige i mange kommuner, ofte for å gi enveis informasjon om kommunens planer.

7 - PROSESSEN

Byggforsk i prosessen

Vår rolle var å organisere prosessen, sørge for kontinuerlige koblinger og erfaringsoverføringer mellom kommunene og med de eksterne fagfolkene. Vi har sørget for at det som har virket godt i én kommune, er blitt prøvd ut i de andre. I arbeidet med stedsanalyser og arbeidsbøker har vi utviklet resultater som har vært brukt i alle kommunene. Vi har fremmet kompromissforslag som kunne dekke flere av de ønskene som befolkningen har fremmet, og hatt faglig utbytte av diskusjoner der våre utspill har blitt revurdert på åpne møter. Byggforsk har vært nøytrale i forhold til det fysiske resultatet av prosessen i den forstand at konklusjonen i selve prosessen har vært viktigere enn hva vi faglig ville ha foretrukket. Vi har stått for rapportering, dels i bladet «Byggeskikk», dels i denne rapporten og på møter, blant annet i regi av NBBL og på en konferanse om medvirkningsplanlegging i Ålesund.

Kommunal administrators rolle

Arbeidet med reguleringsplanen foregikk i et aktivt samspill med lokalsamfunnet. Det har vært mye ros fra lokalmiljøet til denne planprosessen. Det har vært arbeidskrevende for kommunene. Skulle det vært planlagt realistisk, burde det vært én 100 % stilling for å stå for prosessen. Resultatet ville ha blitt annerledes dersom planarbeidet hadde foregått på tradisjonell måte. Da ville det vært lagt mer vekt på forhandlinger oppover fra kommunen overfor fylkeskommunen. I den aktuelle prosessen har hovedvekten vært lagt på samarbeid med de lokale interessentene på grunnplanet. I tillegg har det for Vinstra vært fruktbare drøftinger med vegkontor og fylkeskommune.

Kommunal planleggers kommentarer

Det har vært spennende med referansegruppene som har kastet fram ideer. Dette har avfødt harde diskusjoner når kompromiss seinere skulle gjøres. Kommunene har deltatt i nesten alle aktivitetene. Planleggingsprosessen er ikke spesiell, men den har vært mer omstendelig enn tidligere. Det har vært involvert flere referansegrupper og i tillegg har man stedsanalyser og arbeidsbøker. Avslutning av prosessen ble mer lik vanlig planleggingsarbeid. Arbeidet var mest spennende i begynnelsen før man begynte å diskutere detaljer. Virksomheten med kveldsmøter er helt i orden.

Av negative ting for kommunene er stadige gjentakelser av tema når det kommer inn nye aktører. Stedsanalysene må være fokusert på selve sentrum som skal endres.

Prøvemøte med materialet

Verdien av forberedelsene ble testet ved et prøvemøte, der stedsanalysen og arbeidsboka ble lagt fram. De ble prøvd ut på møtet og mange endringer og forslag til forbedringer ble drøftet med nærmiljøutvalget og folk fra kommunen.

Mange aktører og lav terskel for deltakelse

Medvirkningsplanleggingen var basert på en åpen prosess. Vanligvis er det vanskelig for enkeltindivider å påvirke en planprosess uten å ha eierinteresser eller være organisert. Med denne framgangsmåten kunne engasjerte borgere i tettstedene, uavhengig av utgangsposisjon, delta på lik linje med for eksempel grunneiere.

FOLKEMØTE OM MOELV SENTRUM

Herredshuset i Moelv tirsdag 8. November kl 1800 – 2200

Vi følger opp idedugnaden i juni om utvikling av Moelv Sentrum

Åpning ved kommunen

Vi presenterer tegninger og fargeskisser av ideene som ble foreslått i juni

Sivilarkitekt MNAL Eilert Ellefsen om stedet Moelv

Vi drøfter forslagene som et innspill til kommunenes planarbeidet

Kaffe og kaker

Ringsaker kommune

Nærmiljøutvalget i Moelv

Annonsen til andre folkemøte på Moelv

Planleggingsprosjektet var den paraplyorganisasjon lokalbefolkningen hadde behov for. Man kan si at gruppene ble organisert gjennom prosessen. Terskelen for deltakelse var lav, og eneste kriterium for å delta var interesse for stedets framtid. I tillegg måtte man være i stand til å delta i kveldsmøter.

«Forbedring» og «forverring» på dagsorden

Ved høringsrunder i vanlig planlegging må man skrive brev til kommunen, og innholdet må være knyttet til emner det er legitimt å ta opp. Ofte dreier det seg om frykt for «forverring». Det gjelder gjerne økt trafikkbelastning, dårligere trafiksikkerhet, for liten parkeringsdekning, for høye nabobygg, støy fra barn på lekeplasser osv.

Arbeidsbøkene skisserte mange muligheter for utvikling av stedene. Disse ble konkretisert fram til folkemøte nr. to. Noen av forslagene var felles for alle gruppene, viste det seg gjennom diskusjonen. Andre representerte konflikter. Konflikten ble drøftet videre gjennom de kommende to årene!

Ikke forutbestemt dagsorden

Planleggingen av tettstedene hadde ikke en forutbestemt dagsorden. Innholdet i planene ble til en dialog mellom folk fra stedet, kommunale planleggere og fagfolk utenfra. Dette førte til at planleggingen omfattet flere momenter enn de tradisjonelle. Det kom fram forslag til konkrete, praktiske detaljer, endringer og flytting av bygninger og lokalisering av nye funksjoner som burde finnes, for at folk skulle bruke tettstedene mer og oftere. Resultatet ble at planene kom til å inneholde momenter som krevde arealmessige løsninger, fysiske forbedringer og forskjønnelse, sosiale funksjoner og det som kunne lette hverdagslivet. Hensikten med en slik åpen prosess var å hente fram folks forestillinger om hvordan tettstedet kunne forbedres, og utløse og forsterke de mulighetene som fantes i de hundre år gamle lokalsamfunnene.

De som deltok, var med på å definere hva som var tettstedets grenser og hva som skulle inngå i planen. Metoden setter ikke grense ved den stiplede linjen som er planens begrensning på kartet.

Kommunen fikk mange innspill før de satte i gang planarbeidet. En foreløpig erfaring var at det gjennom en slik arbeidsmåte kom fram forslag og ideer som kanskje ikke ville kommet fram i en vanlig kommunedelplanprosess. Det viste seg at det oppsto fruktbare diskusjoner, avklaringer og forslag til løsninger som fremmet planarbeidet på tvers av grupper og mellom de ulike gruppene og kommunen.

I alle kommunene ble innbyggere og andre sentrale aktører invitert med i forberedelsesfasen til replanleggingen av tettstedene. Det handlet om å få inn ulike og varierte syn på hva som var viktig for stedenes framtid og hvilke muligheter som var til stede. I tillegg til informasjonsinnhenting av lokal kunnskap, handlet det om å skape anledninger for offentlig diskusjon mellom ulike lokale aktører om preferanser og muligheter for stedets utvikling.

Proessen trinn for trinn

Planprosessen var bygd opp rundt *tre - fire samlinger* som var åpne for alle interesserte parter i tettstedet. Forut for samlingene kom *forberedelser* med innsamling av fakta og bakgrunnsmateriale, og etter møtene *oppsummeringer* som var overgang til neste samling. Det var flere som sto for forberedelsene og oppsummeringene til samlingene. Her deltok særlig kommunen og eksterne fagfolk, blant annet Byggforsk. Parallelt med dette foregikk kommunens løpende planleggingsarbeid med sikte på nye reguleringsplaner for sentrene.

Det har styrket prosjektet at det var tre steder med ulike problemstillinger og muligheter som deltok i prosessen samtidig. Dette ga mulighet til overføring av erfaringer kommunene imellom, og innblikk i ulike måter å ta fatt på en forbedring der mange grupper og interesser er involvert. I det følgende viser vi en oversikt over hvordan prosessen ble gjennomført. Hvert trinn i prosessen er beskrevet etter denne oversikten.

Mobilisering og remobilisering

- lokalaviser
- jungeltelegraf i eksisterende nettverk
- fotoutstilling i forbindelse med folkemøte
- egne innbydelser til foreninger og lag

Starten skjedde gjennom annonser i lokalavisene. Her ga kommunen klart uttrykk for at kommunal planlegging ikke var en lukket prosess for fagfolk.

Nærmiljøutvalgenes nettverk og kontakter var av største viktighet for mobiliseringen. Den skjedde delvis gjennom artikler i lokalpressen. Fotoutstillinger i bibliotekene med bilder som fokuserte problem i tettstedet, bidro til å minne om det som var satt i gang.

Nærmiljøaktivistene hadde mobilisert sine medlemmer gjennom direkte kontakter, og kommunens planleggere deltok i embeds medfør. Det viktigste mediet for mobilisering var lokalavisene, som har gitt tettstedsforbedringen god plass. Det gjelder både meningsytringer fra nærmiljøaktivister og reportasjer fra de åpne møtene og tettstedsvandringene. Vanlig deltakelse på åpne møter og tettstedsvandring har vært 30 – 45 personer. Prosessen ville vært tjent med flere deltakere for å få fram flere synspunkter. Der det ble brukt åpne og generelle framgangsmåter for å invitere folk til å delta, kom i hovedsak godt voksne menn. Dersom det ønskes annen deltakelse, må det brukes mer målrettede framgangsmåter. På Løten ble det diskutert å trekke inn ungdomsskolen, men dette ble nedprioritert på grunn av manglende kapasitet på planleggingssiden.

En svakhet ved prosjektet er at bare voksnes interesser har vært representert. Kommuner som vil starte liknende prosesser, bør gjøre bruk av barns og unges erfaringer for å styrke forbedringsarbeidet.

Proessen trinn for trinn

Forberedelser og oppsummeringer i hvite felt, fellesaktiviteter i de skraverte feltene

1) Medvirkningsprosjektet organiseres – kommunene, eksterne fagfolk

2) Bakgrunnsmateriale samles inn – forberedelse til første folkemøte

3) Stedsanalyser utføres av eksterne arkitekter som engasjeres av kommunene

4) Arbeidsbok som kan få fram folks egne synspunkt utarbeides av kommunale planleggere, lokale kjentfolk, eksterne fagfolk

5) Prøvemøte i en kommune, stedsanalyse og arbeidsbok presenteres og testes

6) Mobilisering - Offentlig start – Annonsering av opplegget for befolkningen

7) Tettstedsvandring med befolkning og planleggere

8) Første folkemøte med presentasjon og drøfting av stedsanalyse og arbeidsbok

9) Oppsummering av første folkemøte – utskilling av konflikter og konsensus

10) Tettstedsvandring, politikere, planleggere, befolkningen, eksterne fagfolk

11) Andre folkemøte eller møte i referansegruppa – forslag fra første møte er tegnet ut for å visualisere hva som kom fram - korreksjoner av forslag

12) Forberedelse: Korrigerede forslag utarbeides etter andre folkemøte – kommunen overtar planleggingen

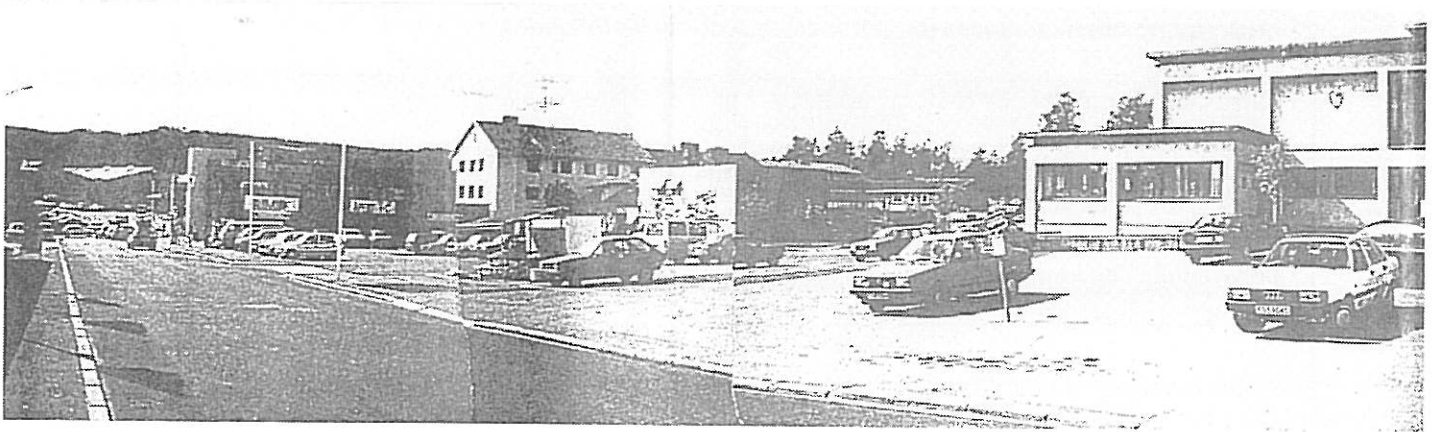
13) Tettstedsvandring, kommunale planleggere og befolkningen, diskusjon

14) Møter med pressgrupper og eierinteresser – delplaner skisseres

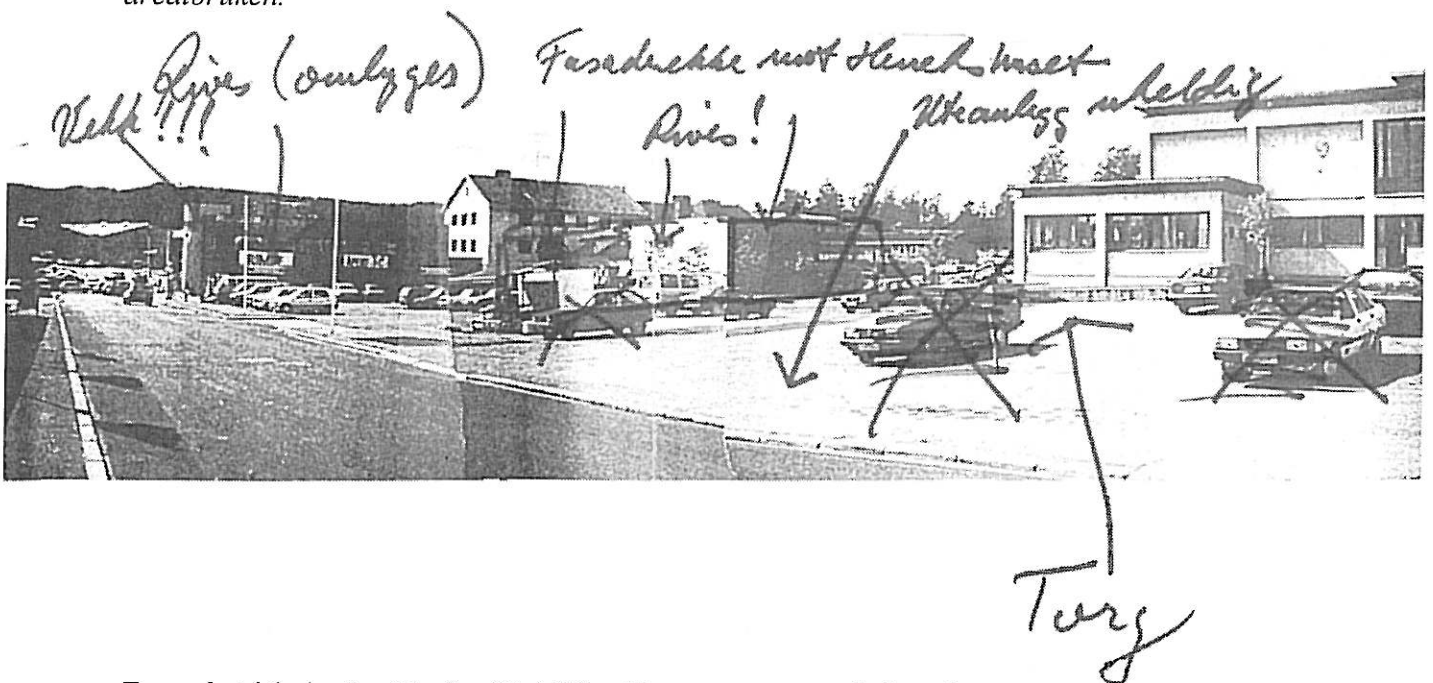
15) Tredje folkemøte eller møte i referansegruppa – kommunen presenterer planer – gjennomføring og opplegg for vedlikehold drøftes

16) Resultater, nye organisasjoner, nytt servicetilbud, bedret standard bygningsmessig

17) Formidling av erfaringene

Moelv: – Plassen ved Herredshuset slik den så ut i 1994. Herredshuset har arkitektonisk kvalitet, men omgivelsene i sentrum av tettstedet er ikke godt organisert visuelt. Vi ser rett inn i baksiden av husrekken som har fasade mot Storgata. Den åpne plassen brukes til parkering, til torghandel, returcontainere og et lite grøntanlegg. Det er ikke lett å finne noe system i arealbruken.

Fra arbeidsboka for Moelv: På bildet (det samme som på forsiden av prosjektrapporten, her gjengitt i svart-hvit,) sier arbeidsgruppa tydelig fra hva de går inn for ved å skrive sine meninger rett inn på bildet med rødt. Standpunktene er klare. Det var liknende meninger i alle de andre gruppene, og det var også mulig å se en viss enighet om noen temaer.

For å visualisere synspunktene som var kommet fram i arbeidsgruppene, tegnet Byggforsk ut forslag. Det ble foreslått en fasaderekke som er en enklere utgave av Herredshuset på den andre siden av plassen.

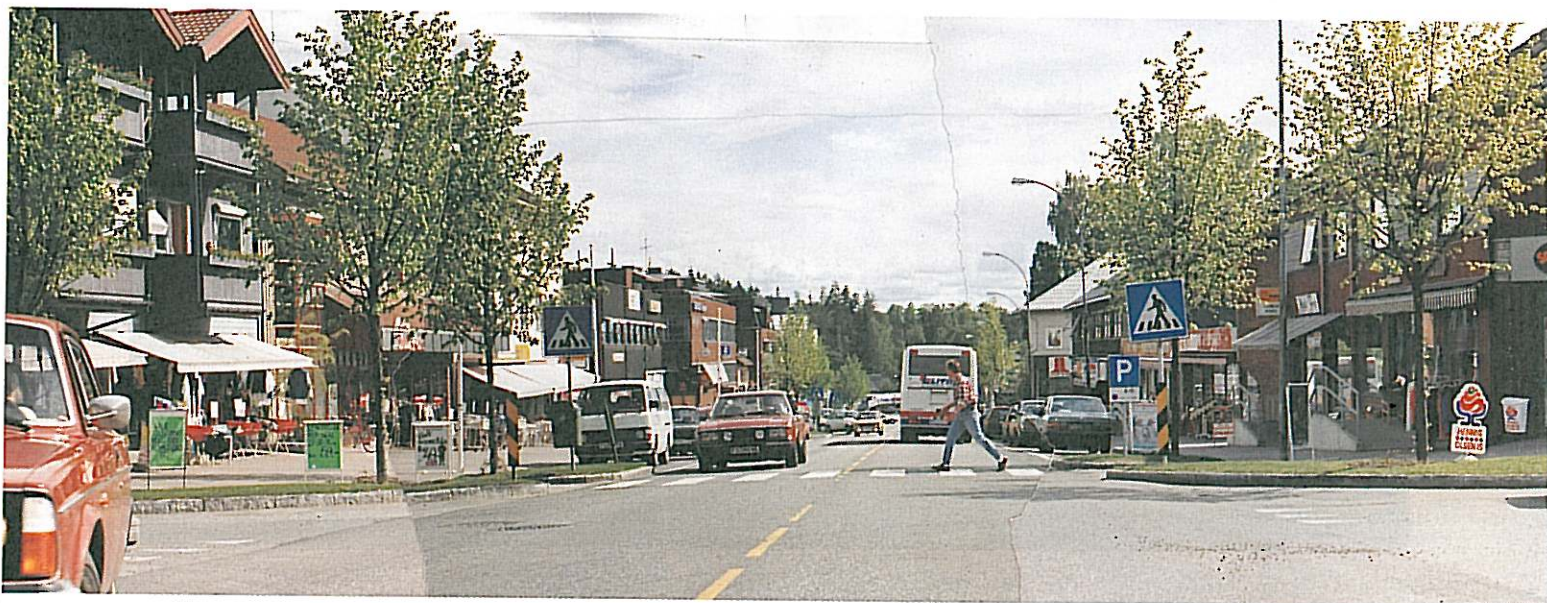
Forslaget fra Byggforsk øverst på siden ble ikke godtatt av forsamlingen på det andre folke-møte. Motet diskuterte seg fram til en løsning med en husrekke av flere enkelthus med saltak, i likhet med fasadene mot Storgata.

Garveriet på Moelv har skiftet rolle fra ubrukt fabrikkbygning til kulturhus og nærmiljøsenters. Bygningen er en del ombygd for å tjene det nye formålet.

Tettstedsvandring, der sivilarkitekt Ellefsen redegjør for sitt syn på utviklingen av Moelv. Han blir møtt med tilslutning og protester fra lokalbefolkning, politikere, kommunal administrasjon og eksterne fagfolk.

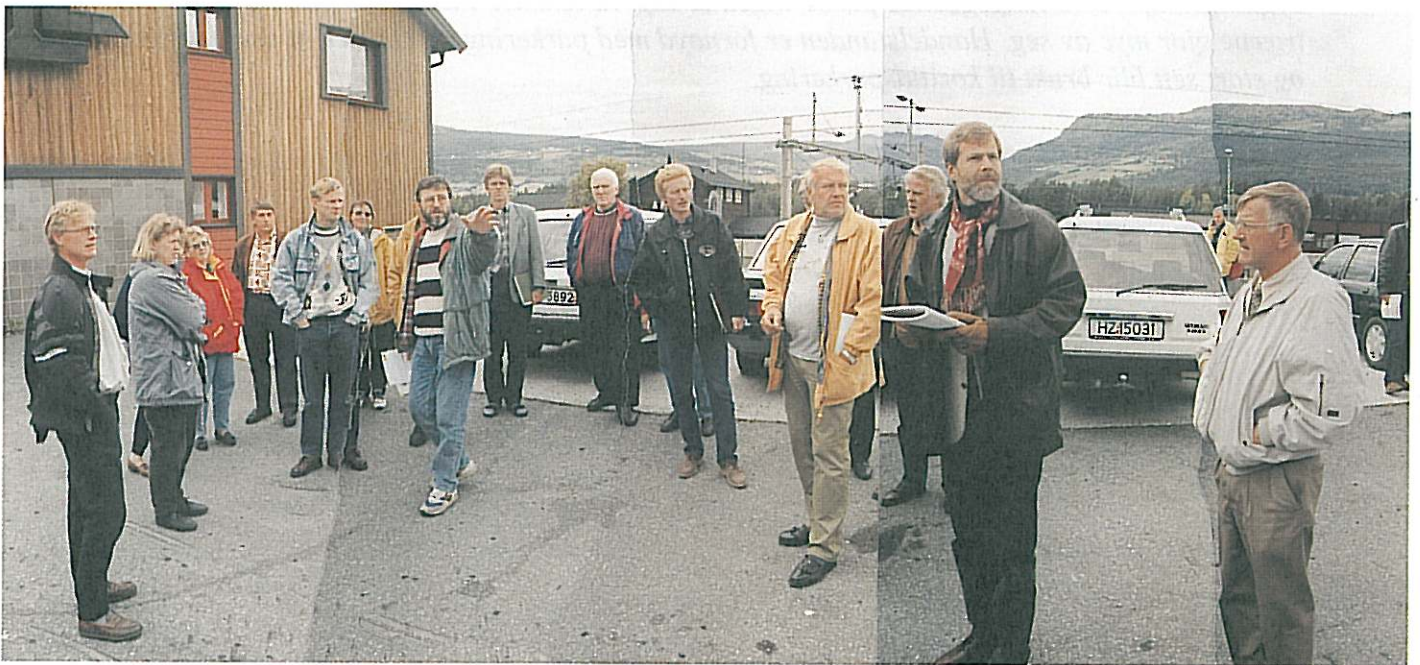
Befolkningen karakteriserer utformingen av Storgata i Moelv som vellykket. Folk sier at de trives her. Bygningene langs gata følger samme byggelinje, og det skaper orden i et variert bygningsmiljø. Den langsgående parkeringen er lagt til lommer i det enkle grøntanlegget, der trærne gjør mye av seg. Handelstanden er fornøyd med parkeringen. De sier at den er effektiv og stort sett blir brukt til korttidsparkering.

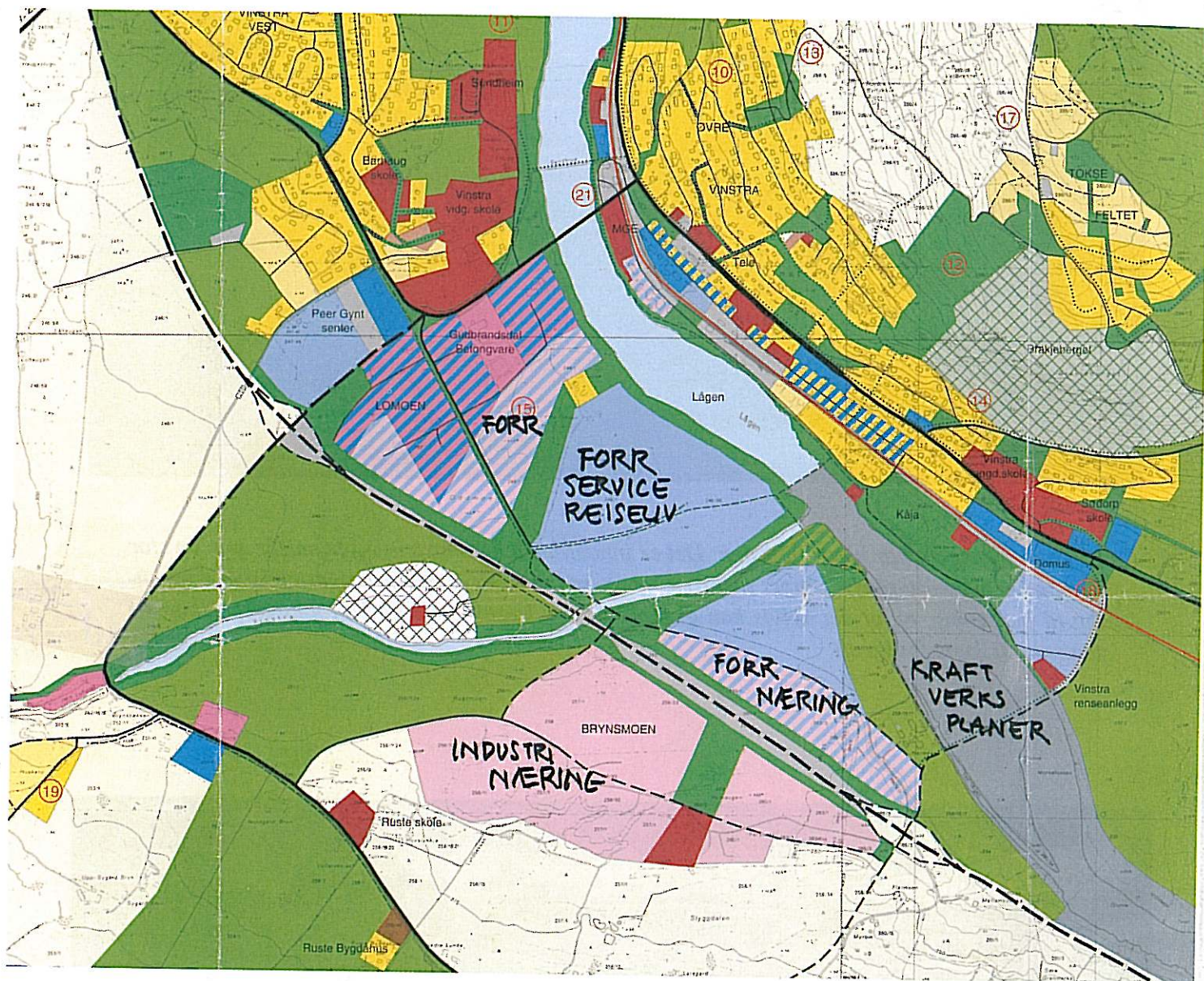
Vinstra: – Nedregate er smalere og bygningene er lavere og har større avstand enn i Moelv. I stedet for fortau og grøntanlegg, er det asfalt. Flere forretningsdrivende hevder at det er nødvendig for handelen med vinkelrett parkering «heilt innåt glaset». Det er motstand mot kommunens planer om en lignende parkeringsløsning som i Storgata i Moelv.

Første tettstedsvandring på Vinstra. Sivilarkitekt Willy Sveen utfordret mange huseiere på hvordan de tar vare på de gamle husene sine. Kritikken ble tatt imot med godt humor.

På den tredje og siste vandringen på Vinstra forklarer assisterende rådmann Arne Skuterud kommunens planer for Nedregate. Mennene var i flertall seint i prosessen, men her det deltar også flere kvinner.

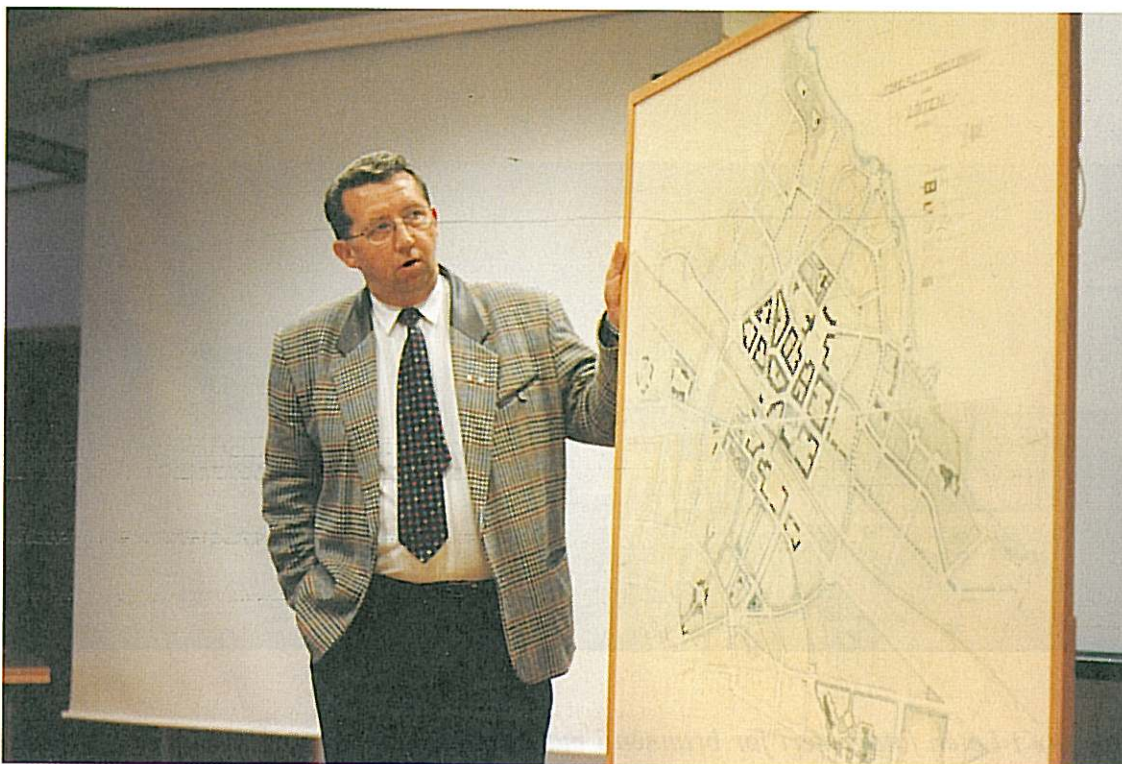
Kommunedelplanen for Vinstra viser trasé for ny E6 på vestsiden av Lågen. Store områder med næringsarealer er planlagt. For det gamle sentret er det viktig at det blir to forbindelser over elva, slik at stasjonsbyen ikke blir liggende i en bakevje. Øvregate vil bli en samleveg for lokaltrafikk, ikke en stamveg av nasjonal betydning som i dag.

Løten: – «Torget» har uklar funksjon. Det er inndelt med betongstein og framstår som en stor og mindre hyggelig plass. I løpet av prosessen kom det fram at hele «Torget» ikke er nødvendig til parkering, og at det delvis kan gi plass til nye bygninger som kan forsterke tilbudet i sentrum. (Ukjent fotograf)

Innkjøring til Løten fra fylkesvegen. Handelsforeningen og jernbanestasjonen ligger midt i mot. Arealet er stort sett asfaltert er oppdelt i mange soner til ulike formål, atskilt av betongstein eller smale grøntstriper. En enklere og mer tiltalende atkomst til sentrum er utviklet gjennom medvirkningsprosessen.

Kveldsmøte i Løten der ordfører Even Østlund redegjør for Løtens utvikling. Han kommenterer en detaljplan fra 20-årene der stasjonsbyen er tegnet som tett kvartalsbebyggelse med et stort torg litt ovenfor midten av plansjen. Bare «Torget» ble realisert. (Foto sivilarkitekt Leyre Olsen)

Innledning til gruppearbeid på første åpne møte på Løten. Susanne Søholt fra Byggforsk forklarer hvordan arbeidsbøkene skal brukes av gruppene. Denne gangen er de satt sammen som «egoistgrupper» som skal fremme sine særstandpunkter. Seinere i prosessen skulle deltakere med ulike synspunkter få bryne seg på hverandre. (Foto sivilarkitekt Leyre Olsen)

«Krysset» i Loten fotografert før brannen i matvarebutikken Mega. De opprinnelige bygningene var svært forskjellige og dannet ikke noe enhetlig sentrum.

Etter brannen ønsket eieren å gjenreise bygningen omgående for ikke å miste kunder. Medvirkningsprosessen hadde forpliktet flere av aktørene, blant annet kommunen. Den flyttet flere kommunale funksjoner til det nye bygget som var blitt større enn før brannen. Også private servicetilbud ble etablert i nybygget. Gjennom medvirkningsprosessen kom det fram at befolkningen etterlyste flere funksjoner i sentrum. Arkitektene fant fram til en god utforming der flere trekk fra nabohusene ble videreført, f. eks. bygning i to etasjer i stedet for én og skråtak i stedet for flatt. På denne måten er Loten sentrum styrket, både visuelt og når det gjelder tilbudene. (Foto kommuneplanlegger Sigurd Dæhli)

Folkemøter

Åpningen var ved kommunen, ordfører eller varaordfører. Dette var viktig for å markere at det var kommunen som sto bak prosjektet og ville gå inn for å følge opp prosessen og innspillene som kom fram. Samtidig presenterte kommunen den videre saksgangen, slik at de som deltok visste hva som skulle skje videre. Deretter kom en presentasjon av stedsanalyser og arbeidsbøker. Gruppearbeidet er en viktig del av prosessen. Gruppene besto dels av "egoistgrupper" og dels av folk som hadde ulikt utgangspunkt.

Møteleder må være utbalanserende

Møteleder må ikke ha direkte interesser i det ene eller andre det fysiske resultatet. Det kan være fordelaktig med en møteleder som kommer utenfra. Det kan være sterke tradisjonsbånd i befolkningen mellom innbyggerne, og folk har derfor ikke lett for å motsi hverandre. Møteleder har blant annet som rolle å ta fram synspunkter som blir oversett, fordi folk ikke er til stede eller ikke er representert. Dette kan gjelde barn, unge og til dels småbarnsfamilier.

Vekselbruk mellom plenum og grupper

Som hjelpemiddel til å få fram synspunkter ble flere teknikker anvendt samtidig. Nyttig var vekselbruk mellom plenum og gruppearbeid i ensartede grupper og blandede grupper.

Gruppearbeidet hadde flere hensikter:

- knytte kontakter mellom deltakerne
- senke prestasjonsnivået for å delta
- gi mange og varierte innspill
- gi rom for diskusjoner rundt tema deltakerne selv opplevde som viktig

I plenum ble det lagt fram saker som skulle bidra til å øke felles forståelse for hva tettstedsforbedringen kunne innebære. Eksempler var kommunens engasjement i saken, stedsanalyser og informasjon om framgangsmåter for gruppearbeid med utgangspunkt i arbeidsbøker. Gruppearbeidene ble brukt til å få fram flest mulige synspunkter på hva som ble oppfattet som nødvendig å gjøre noe med, hva folk ønsket å gjøre noe med og forslag til løsninger.

Ensaltede grupper - «egoistgrupper»

I første fase var det viktig å få fram varierte syn på tettstedet. På første folkemøte ble det derfor organisert gruppearbeid hvor de som hadde samme utgangspunkt, satt sammen. Rundt en arbeidsbok basert på store bilder fra stedet, skulle de komme med sine synspunkter. Oppgaven var at de skulle se på stedet *så nærsynt som mulig* ut fra egne interesser. Konklusjonene kunne gjerne være klart egoistiske. Hensikten med dette var å få tidlig fram hvor det var interessekonflikter og motsetninger.

Eksempler på grupper:

- kvinner i mellomalderen med familie
- voksne menn med og uten organisasjonstilknytning
- forretningsdrivende og grunneiere
- kommuneplanleggere og politikere

Arbeidsbøkene var én av to rapporteringsformer fra gruppediskusjonene. Den andre var innlegg i plenum. Oppsummeringen ble gjort av ordstyrerne på flippover, slik at den ble satt av alle deltakerne.

Endringsarbeid forutsetter at man vil noe og har meninger, altså at man i utgangspunktet er subjektiv. Hensikten var at det skulle være uforpliktende og enklest mulig for gruppene å komme med standpunkter. Gruppediskusjonene sentrerte seg rundt enkelte emner, og det ga seg utslag i at noen sider i arbeidsbøkene var mer kommentert enn andre. Ingen fylte ut hele arbeidsboka i noen av kommunene. Alle gruppene hadde mange kommentarer, og det virket som om folk hadde tenkt gjennom flere av spørsmålene tidligere. Nå fikk de endelig anledning til å komme fram med sine meninger.

Plenum

Gruppearbeidene ble deretter gjennomgått i plenum. Prosesslederne skrev ned på flippover hva det var enighet om på tvers av grupper, og hva det var uenighet om. En del av deltakerne tok med seg blanke arbeidsbøker hjem for å bearbeide egne synspunkter og diskutere med andre.

Grupper med motsetninger

Deretter ble deltakerne plassert i mest mulig uensartede grupper. Hensikten var nå at de fra hvert sitt ståsted skulle diskutere forslag til løsninger og forbedringer det var enighet om å gjøre noe med, samt konfliktpunktene. Ved å diskutere konfliktene på tvers ble de ulike aktørene kjent med hverandres synspunkter, en del synspunkter ble moderert og noe ble det ikke enighet om. På alle de tre stedene var det størst uoverensstemmelser knyttet til utforming av parkering.

Plenum

Diskusjonene fra de blandede gruppene ble umiddelbart lagt fram og diskutert i plenum. Det ga anledning til at alle som deltok på folkemøtet fikk anledning til å delta i dialog om stedets muligheter. Resultatene fra dette folkemøtet ble også tegnet ut og visualisert. Deretter ble materialet overlevert til kommunens planleggingsapparat.

Forberedelser mellom møtene

Etter første samling utarbeidet Byggforsk flere lojale *forbedringsforslag* som konkretiserte det som gruppemøter og arbeidsbøker indikerte. Det lojale besto i at skisser og planer rettet seg etter det som var foreslått. Forslagene ble illustrert på fotomontasjer i farger for å være enkle å forstå.

Neste folkemøte ble holdt noen måneder seinere og tok opp til drøfting *forslag* som var kommet fram på første møte. Disse var i mellomtiden blitt *konkretisert*. På dette møtet var gruppene annerledes satt sammen slik at motstridende interesser og maktforhold ble koblet. Hensikten var å koble ulike interesser og ressurser for å se alternative løsninger. Konsensus fra forrige møte ble lagt fram, og forslag til mulig utforming ble illustrert med fotomontasjer. Noe ble godtatt av forsamlingen, noe ble avvist og modifisert og bearbeidet på møtet. Konflikten ble gjennomgått, og tilløp til kompromiss kunne noteres av møtelederne. Problemstillingen tettsted kontra kjøpesenter ble diskutert.

Populære tettstedsvandring

Tettstedsvandringene var et supplement til møtevirksomheten. Hensikten var at flere i fellesskap kunne se tettstedet sammen og konkretisere det man hadde tatt opp på møtene. Vandringene ga felles informasjon om hvordan stedet fungerte der og da og hvordan det oppleves når det gjelder aktiviteter og liv, trafikk og parkering. Det ble færre misforståelser om hva andre snakket om, og det var en spontan dialog mellom lokale deltakere, politikere og fagfolk utenfra. Tettstedsvandring var populære innslag i alle tre kommunene.

Antall vandring

Vinstra var først ute. Til tross for snø og sludd, deltok ca. 25 på den første vandringen i sentrum. Det var stor interesse, diskusjonene ble omfattende og det ble umulig å dekke det lange sentret som planlagt. En ny vandring ble berammet, også den fikk god oppslutning, blant annet med mange politikere. Igjen var været dårlig. På Vinstra ble medvirkningsplanleggingen avsluttet med et stort heldagsmøte, der det var innlagt en tredje vandring for å konkretisere og drøfte det man hadde snakket om inne på møtet.

På Løten ble en tettstedsvandring arrangert av de kvinnelige aktivistene, Løitens Lilje. Moelv har hatt en vandring i godt vær med god oppslutning.

Type deltakere

Hovedtyngden av deltakerne var de som har økonomiske interesser i tettstedene, grunneiere, gårdeiere og forretningsdrivende. I tillegg har politikere, kommunalt ansatte og fagfolk utenfra vært med. Unge familier har vært for svakt representert, etter vår mening, og barn og unge har ikke deltatt.

«Rett fra levra»

På Vinstra og Moelv var det fagfolk bak stedsanalysene som ledet vandringene. De fortalte og foreleste om stedet underveis, pekte på detaljer for å belyse byggeskikken og andre sider ved tettstedet. Deltakerne supplerte med detaljinformasjoner, diskuterte, protesterte eller ga sin tilslutning. Synspunktene som kom fram var konkrete, og mange huseiere fikk høre friske synspunkter. Det ligger i sakens natur at disse vandringene har lagt hovedvekt på det visuelle miljøet, parkering, vedlikehold, modernisering eller vandalisering av eldre bygninger osv. På Vinstra la arkitekten bak stedsanalysen vekk den nøytrale tonen og kommenterte de visuelle omgivelsene. Dette ga kvikke og hyggelige diskusjoner, og gjorde at vandringene tok lang tid. Erfaringen er at det bør settes av to til tre økter på ca. tre timer for å dekke et tettsted.

Tettstedsvandringene førte til at :

- folk så på virkeligheten sammen
- folk fikk felles forståelse av forholdene, selv om de hadde ulike meninger
- folk kom med spontane synspunkter og trengte ikke forberedte innlegg
- det var mulig å diskutere selv om man ikke talte til hele forsamlingen
- det ble friske og konkrete diskusjoner mellom folk om hvordan stedet ser ut
- det ble gitt informasjon fra fagfolk om hva de mener er god byggeskikk
- folk diskuterte med iver trafikktekniske spørsmål, underganger, parkeringsformer, parkeringsdekning, fartsdumper
- vandringene vakte en del oppsikt og ble referert i aviser og kommentert i en revy

8 - BEARBEIDINGEN AV KONFLIKTSTOFF

Konfliktene trengte modningstid. De fastlåste posisjonene kunne myknes opp på to måter. Partene hadde i utgangspunktet gjerne hver sin modell for hva som var best: «*Sentrum må være bilfritt!*» eller «*Det kan aldri bli nok parkeringsplasser i tettstedet!*» Konfliktene kunne løses fordi partene brukte fantasien og fant løsninger ingen hadde tenkt på i utgangspunktet. I denne prosessen blir argumentasjon, dokumentasjon og faglige innspill fra tredje part av stor betydning. Det var gruppene som var satt sammen av folk med ulike interesser som bearbeidet konfliktene.

Saker det var strid om

Det var knyttet til parkering og trafikk, lokalisering av virksomheter, oppussing av eldre bygninger, riving av bygninger og utforming av grøntanlegg og plasser. Like før første samling på Moelv ble et sveitserhus. Det lå i et område der det ligger flere fra samme periode. Det var noen innlegg i lokalavisene om huset, som ble revet kl. 0400 en morgen. Denne saken later nå til å ha blitt glemt. De andre konfliktsakene blir behandlet under.

«Fjerner vi parkeringsplasser, fjerner vi livet»

Parkering og trafikk var det store stridsspørsmålet, og uenigheten var knyttet både til valg av parkeringsform og parkeringsdekning. Handelsstanden ønsket flest mulig plasser, og at parkeringsplassene skulle være rett utenfor deres egen butikk. Bilene skal stå "*heilt oppi glaset*" med støtfangeren mot butikkvinduet. Hver butikk skal ha full parkeringsdekning på egen grunn, hevdet representanter for handelsstanden. Når det gjelder parkering, hadde handelsstanden vanskelig for å tenke sambruk av parkeringsplasser. De så hverandre som konkurrenter i stedet for en enhet.

De fleste av kundene hadde ikke dette synet, og en grundig spørreundersøkelse på Løten fortalte at ingen av kundene savnet plasser. De bemerket derimot at parkeringsarealene var utflytende og rotete. Ønsker som "*bedre orden på parkeringen*", "*ffjern bilene fra gaten - sett dem på en parkeringsplass*" og "*trafikken gjør det ubehagelig å handle med små barn*" tyder på at ryddige felles parkeringsanlegg ble etterlyst.

På Løten ble behovet undersøkt ved fotografering av samtlige plasser på det tidspunktet som handelsstanden oppga som det travleste: lørdag formiddag. Fotografiene viste at omlag halvparten av plassene var opptatt, og at det var plassene nærmest butikkinngangene som ble brukt.

Noen kunder nevnte at parkeringsplassene utenfor en bestemt butikk bare er et tilbud så lenge de selv er i butikken. Når handelen er gjort, må de flytte bilen og gi plass til andre. Dette gir ikke sambruk, og behovet for parkeringsplasser blir maksimert. De fleste er enig i at betjening og eiere ikke skal parkere utenfor egen butikk, men det ble sagt på en tettstedsvandring at det kan være positivt for handelen at det ikke er helt tomt for biler foran butikken.

«*Få bilene ute av sentrum*» ble det sagt i Moelv, og det var flere som etterlyste grønne lunger uten biler. Etter deres syn bør parkeringen flyttes ut av sentrum og legges til baksidene i tettstedet. «*Det er bra med parkeringsplasser, bare de brukes etter hensikten.*» En del har nevnt at store asfaltflater til parkering innbyr til uvøren ungdomskjøring. Denne foregår delvis med traktor på Vinstra.

Lokalisering av enkelte virksomheter

Det var uenighet om plasseringen av enkelte virksomheter utenfor tettstedene. Det virker til å svekke næringsgrunnlaget på tettstedet. Slike virksomheter er trygdekontor, vinmonopol, bensinstasjoner og kjøpesentre som er blitt lagt utenfor sentrum. I stedet for å se på helheten for tettstedet, har lokale hensyn blitt ivaretatt.

Bygninger og byggeskikk

Den klareste konflikten var knyttet til siloen i Moelv. Noen ville fjerne bygningen, som ikke lenger er i bruk, mens andre mente at den «*er den ekte Modøling, en del av sjela her!*». Resultatet har blitt at eieren, landbrukssamvirket, skal rive siloen, og området rundt legges delvis ut til parkformål.

For øvrig gjaldt uenigheten restriksjoner som kunne pålegges huseiere. Mange hus fra perioden 1890 – 1930 er blitt modernisert og ombygd på en måte som ikke er forenelig med det folk oppfattet som rimelig god byggeskikk. Det dreier seg om førsteetasjer og tilbygg som ikke er tilpasset den opprinnelige byggingen. En del hus har fått nytt panel, og nye dører og vinduer som ikke harmonerer med husets egenart.

Grøntanlegg

Her var det uenighet om bruken av det store «Torget» i Løten, bevaring av synlige skogområder på den andre siden av Lågen i Vinstra og utformingen av elvebredden langs Moelva. Det siste gjaldt utforming av gangstien. Dersom den skulle få bredder og stigningsforhold som gjorde den tilgjengelig for funksjonshemmede, ville det bety at mye vegetasjon måtte fjernes.

Det må fattes beslutninger

På Vinstra har kommunen foreslått en løsning med langsgående parkering i lommer etter de samme prinsippene som i Storgata på Moelv. Butikkeierne her sier seg godt fornøyd. Dette er forretningsdrivende på Vinstra kjent med, men er likevel svært skeptiske til en slik løsning. Kommunen kommer imidlertid til å gjennomføre slik parkering i forbindelse med en opprustning av annen infrastruktur i Nedregate, i samsvar med reguleringsplanen som ble vedtatt i juni 1997.

En gruppe næringsdrivende har utarbeidet et detaljert forslag med alternativ parkering for Nedregate. Det er framstilt i 1:500 med angitte reguleringsformål. Dette var en strukturert måte å svare på kommunens forslag.

«Parkeringsplasser og parkeringskapasitet er noe som må undersøkes nærmere. Mange ser det som en menneskerett å parkere der de finner det for godt.»

(Kommunal planlegger)

9 - KJØPESENTER ELLER TETTSTED ?

Bakgrunnsdata

Kart ble vist med henholdsvis tettstedet Moelv og kjøpesentret OBS på Rudshøgda midt mellom Moelv og Brumunddal. Kartene var i samme målestokk og viste at kjøpesentret og hele tettstedet er om lag like store i utstrekning, ca. 40 – 50 000 m². Moelv har anslagsvis 10 000 m² butikkareal, dersom man regner alle førsteetasjene i den delen som har handel, og til det hører omtrent 15 000 m² parkeringsareal. OBS har en grunnflate på 7 000 m² butikkareal og parkeringsplass på 14 000 m². Det er altså relativt større parkeringsareal i kjøpesentret.

Tabell, arealdata for tettsted og kjøpesenter

	Moelv bare delen som omfatter handel	Obs kjøpesenter	Moelv i forhold til Obs kjøpesenter
Butikkareal	9 990 m ²	6 830 m ²	146 %
Parkeringsareal	14 860 m ²	14 000 m ²	106 %
Vegareal og liknende	24 170 m ²	19 370 m ²	124 %
Totalareal	49 020 m ²	40 200 m ²	121 %

Gangavstandene er omtrent like store

Handelsdelen i Moelv tettsted måler ca. 230 m x 300 m, og OBS sentret måler ca. 160 m x 260 m. Størrelsesorden er den samme, men kjøpesentret er noe mer kompakt. Vi kan allikevel si at kundene må regne med omtrent samme gangavstander. Den store forskjellen ligger i kjøpesentrets «rasjonalitet», for å bruke betegnelsen til lederen av sentret. I sentret kan kundene legge alle varer i én vogn, betale på ett sted og trille varene uten hindringer ut til bilen, som er en forutsetning for å handle der. Tettstedet har ikke disse fordelene, og spesielt vil transporten fra butikk til bil bli mer tungvint.

Parkeringsdekning

På kjøpesentret er det 5 – 600 parkeringsplasser, avhengig av sesongen. Plassen er omtrent 90 % full ca. 20 dager i året, og tilstrekkelig parkering er en viktig egenskap ved kjøpesentret. Et tilbakevendende krav fra handelsstanden i alle tre stasjonsbyene er flere parkeringsplasser.

AS
BYRÅDET FOR ARBEIDSLØS
STORST. 28 - 0184 OSLO
TELF. 22 20 45 26

Unntatt fra

Hamar Arbeidsråd
15 JUNI 1994

MOELV: Kjøpesentre Obs! med tilhørende parkeringsplasser og tilkjøringsveier er i realiteten like stort som hele Moelv sentrum. Det er en tankevekker for de som vil jobbe for mer liv og trivsel i Moelv sentrum.

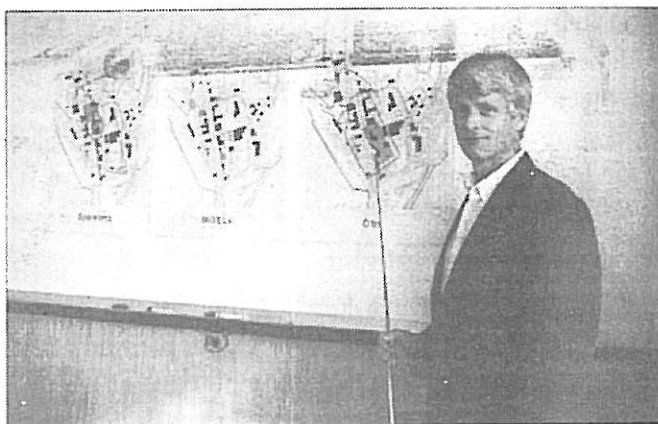
HA HENNING LOG

I går ble det holdt et folkemøte på Herrerådhuset i Moelv der temaet nettopp var å se på hvilke muligheter Moelv har for å ta opp kampen mot blant annet kjøpesentrene. Ringsaker kommune og St. Emilutvalget i Moelv ville gjennom folkets representanter komme med forslag om som regel større utarbeidelse.

UTSATT

Moelv har rullet til flere dager og flere kjøpesentre. Skal tettstedet ta opp kampen mot de store, må det ha forutsetninger som appellerer til folk. Moelv må være et godt sted å bo og et godt sted å være. Det var noe av kjernen i budskapet som ble presentert av sivilarkitekt Eilert Ellefsen utarbeidet på en såkalt stedsanalyse av Moelv. Den vil bli utgitt senere i Moelv og ta hensyn til det lokale samfunnet. Det må legges

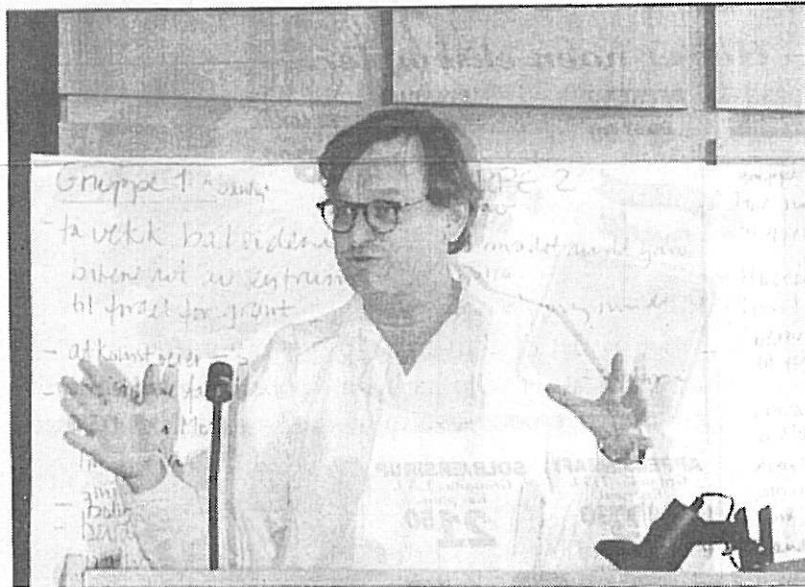
OBS! STØRRE ENN MOELV!

FAKTA: Sivilarkitekt Eilert Ellefsen har fått i oppdrag å utarbeide en stedsanalyse over Moelv. Analysen skal danne nær de grunnlaget for arbeidet med den nye kommunedelplanen for Moelv.

Problematikken tettsted kontra kjøpesentre er i fokus på det første folkemøtet i Moelv. Sivilarkitekt Eilert Ellefsen presenterer en stedsanalyse med registreringer, karakteristikk og anbefalinger av hva som kan gjøres for å styrke Moelv. Analysen ble diskutert av befolkningen, og det som ble godtatt, har blant annet vært utgangspunkt for planleggingen som fulgte.

«Moelv ei perle!»

— Det finnes flere ting å jobbe med i Moelv, men dere skal være klar over at sammenlignet med andre steder på samme størrelse, bor dere i ei perle!

Trond Svendsen

Ordene kommer fra Jens Bjørneboe, til daglig å finne i Byggeforsk.

Torsdag kveld var han en av nøkkelpersonene da møtelyne skulle diskutere tettstedets framtidige utvendinge.

Sammen med Byggeforsk kollega Susanne Scholt har han reist rundt til flere tettsteder for å bevisstgjøre folk på hvordan det ser ut der de bor. Scholt og Bjørneboe er glade for at den tiden da man tankte ensidig et borte.

— Hva synes du om tettstedet Moelv?

— Moelv er definitivt ikke det verste jeg har sett, sier Bjørneboe. Spesielt vil han framheve Storgata som vellykket.

Bilfritt sentrum?

Til møtet foreslag dukket det opp endelig akkurat mange nok til å fylle kommunestyresalen. Stort sett var det ledende personer innen kommunen politikk, næringsliv og samfunns- og Ringsaker.

Jens Bjørneboe fra Byggeforsk hadde laget et arbeidsbok med Moelv som tema, og de frammette ble en times tid satt til å diskutere og komme med forslag til forbedringer.

Det manglet ikke på idéer. Det gikk på å bevare det gamle området langs elva og forsikningse Garveint. Et forslag gikk

Eksterne fagfolk deltok i medvirkningsplanleggingen, blant annet for å organisere prosessen og oppsummere diskusjoner blant folk. Bruken av arbeidsbøker startet en bred diskusjon, og her forsøker Byggeforsk å oppsummere det som folk var enige om. Seinere i planprosessen ble det arbeidet videre med konfliktstoffet, det som folk ikke ble enige om. Lokalavisene satte hele tiden av god plass til stoff om medvirkningsplanleggingen.

Tilgjengeligheten kan bedres i tettstedene

Kjøpesentre har klart en fordel i god tilgjengelighet med trillevogn, barnevogn o.l. Det vil si at selv om avstandene er opptil et par hundre meter, er det komfortabelt og enkelt å bevege seg rundt med varer inne i bygningen og fram til bilen. Det finnes ingen trinn som skal forseres, og området er praktisk talt horisontalt. Ved opprusting av tettsted kan det bygges ramper, fortau kan bygges opp til golvnivå for butikkene, og det kan innføres felles handlevogner for tettstedet. Dessuten kan man sørge for opparbeiding av egnede felles parkeringsplasser innenfor rekkevidde for handlevognene.

Positivt og negativt om tettsted

Tettstedet kunne by på overraskende opplevelser, unyttede kringelkroker, tilfeldigheter og muligheter som ikke var tatt i bruk. Det kunne romme andre funksjoner enn handel, som rekreasjon og offentlig service. Tettstedet kunne være et hyggelig sted å treffe folk, og man kan være aktiv deltaker og gjøre selvstendige valg om hva man vil gjøre. Det er mulighet for bruk av buss og tog i tillegg til bilen. Her vil man oppleve regn og vær.

Det kan være uønsket med lange avstander, glatte fortau og regn og dårlig vær. Stedet kan ha lite ensartet bebyggelse. Det kan by på parkeringsproblem, og stedet kan ligge bortgjemt i forhold til hovedveger.

Positivt og negativt med kjøpesenter

Kjøpesentre er godt synlige fra hovedveg og lett å finne fra bil. Det går greitt med varetransporten bil-butikk-bil, og det er lett å handle i dårlig vær. Det er ikke parkeringsproblemer. Man aksepterer lange avstander med trillevogn så lenge det er innendørs. Kjøpesentret blir brukt som møtested.

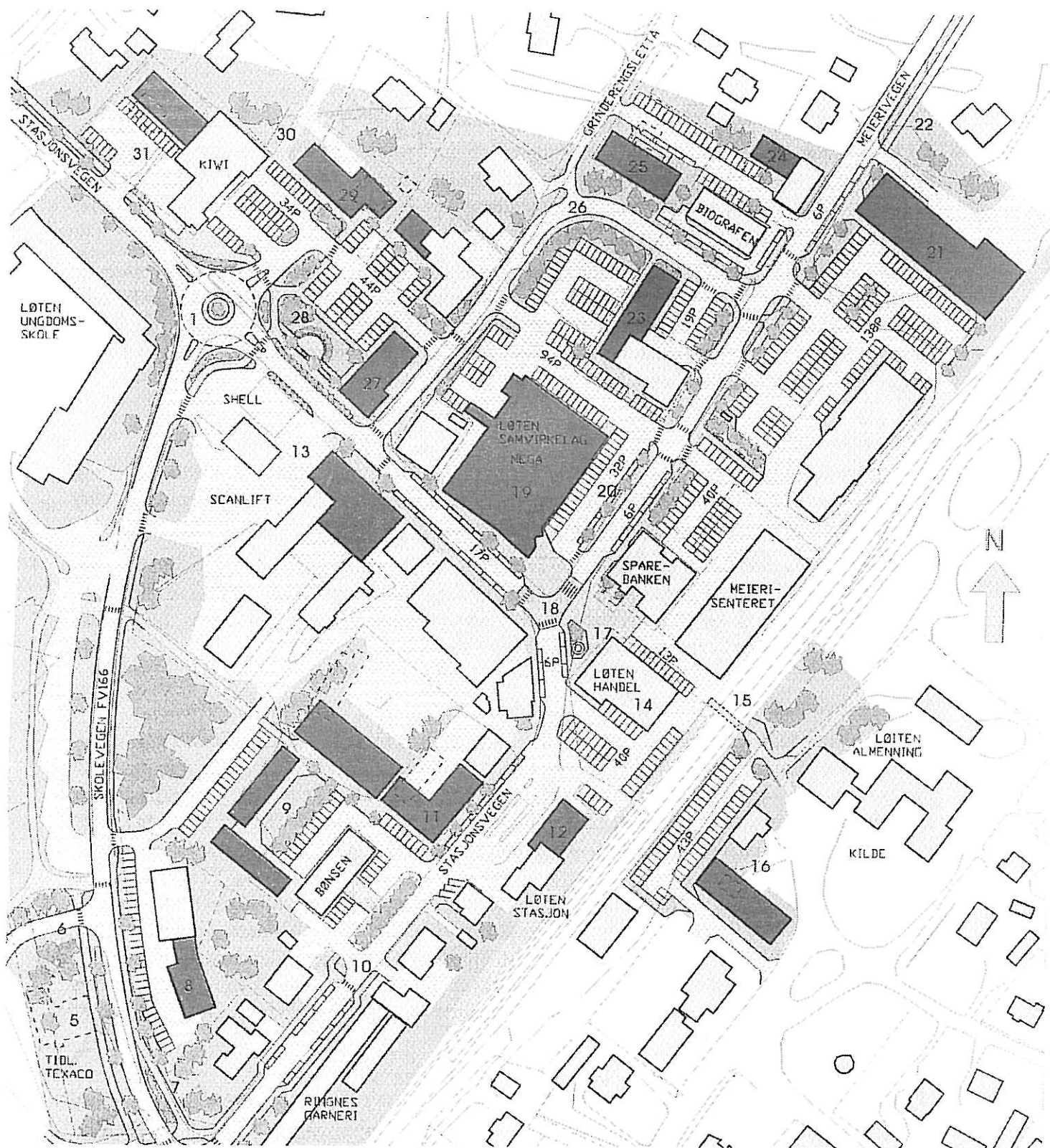
På den negative siden er kjøpesentre forutsigbare, det kan være et kunstig miljø, preget av «stedsløshet», de kan være masete og gir lite rekreasjon. Kjøpesentre er klart bilbasert, lite egnet for fotgjengere og syklistene. Arkitektonisk legges det vekt på synlighet, og bygningene kan være dominerende i forhold til omgivelsene.

Folks mening – hvordan få i pose og sekk

Folk la vekt på det trivelige ved tettstedet og det effektive ved kjøpesentret. Begge deler har både fordeler og ulemper. Mange innrømmet at de ville ha både i pose og sekk, de ville ha begge deler. I denne sammenhengen kan det være naturlig å se hvilke av fordelene hos sentrene som stasjonsbyene kan ta opp i seg.

Hvordan kan tettstedene forbedres ?

- innføre felles parkering opparbeidet av kommunen
- felles handlevogner som kan hentes og settes igjen ved parkeringsplassene
- bedre tilgjengelighet ved ramper o.l.
- lengre og helst like åpningstider
- felles dager med utsalg
- tilflytning av funksjoner som vinmonopol, post, trygdekontor, bank, kino/teater
- felles reklame og salgsframstøt

Planen viser forslag til nye bygninger og ombygging av matvarebutikken Mega. Fotgjengerområder er vist blant annet i det sentrale «Krysset» som skal være tilgjengelig for langsom biltrafikk. Innfarten til Løten blir klarere markert med en sentrisk plassert rundkjøring og treplanting på begge sider av Stasjonsvegen, som er gjort smalere og er bedre tilpasset stedet.

10 - RESULTATER

Enighet som ble oppnådd gjennom prosessen

Til tross for at det var mange interessegrupper, ble det oppnådd enighet om mange vesentlige ting. Noen av temaene var basert på at det kom initiativ utenfra, det vil si at de ikke var forpliktende for folk på tettstedet, men skulle realiseres av «forretningsdrivende på Hamar» eller «Statens Vegvesen».

Prosesen har gitt resultater og endringer i lokalsamfunnet organisatorisk, servicemessig, fysisk og i form av nye reguleringsplaner. Alle kommunene har vært gjennom en grundig prosess med innsamling av synspunkter som er blitt bearbeidet fram til ferdig reguleringsplaner for tettstedenes sentre. Det har foregått et omfattende organisasjonsarbeid, og flere typer nærmiljøaktiviteter er blitt bygd opp.

Nye holdninger

Løten kommune slet lenge med stillstand og det at ingenting synlig skjedde. «*Positiv holdning til sentrum etter prosessen, stemningen har snudd til det positive.*» I dag ser vi en forandring og revitalisering av Løten sentrum forteller en kommunal planlegger.

Nord-Fron kommune arrangerte i juni 1997 en felles tur for næringsdrivende, politikere og administrasjonen til Gol og Fagernes. Disse to tettstedene hadde resultater å vise fram der samarbeid mellom det offentlige og private interesser var vesentlig. Etter kommunens mening har turen og diskusjonene fremmet samarbeidsånden i Vinstra.

Bedre servicetilbud etterspurt

Arbeidsboka hadde tekst og åpne spørsmål om nye aktiviteter som tettstedet burde inneholde. Bedre servicetilbud sto høyt på ønskelisten til folk. «*Stedets attraktivitet er avhengig av at det finnes et levende og komplett sentrum*», var en kommentar. I alle tettstedene var det ønske om nye boliger i sentrum, klart uttalt på Moelv, ikke fullt så tydelig på Vinstra. Dette er i deler av landet der praktisk talt alle bor i frittliggende småhus. Boliger i sentrum bør etter fagfolks mening utformes med leiligheter i annen og tredje etasje over butikker og liknende. Andre ønsker var kombinert kino og teater i Moelv, der det allerede finnes ett lokale som ligger en km utenfor sentrum. Post, bank, offentlige kontorer og vinmonopol må være sentralt plassert. Mange understreket at torghandel var viktig for stedet. Det ble meldt om mangel på spesialforretninger som bokhandel, musikk og klesbutikker. Bedre privat tjenesteyting som tannlege og lege ble etterlyst. Kommunale virksomheter skulle legges til tettstedene. Det ble etterlyst utesteder i Løten.

Byggeskikken kan harmoniseres

Det var enighet om at bygningene kunne ha et mer samstemt utseende. På Løten kom dette klart fram, og det skyldes nok at stedet har vært bygd ut over lang tid. Det gjør at mange utforminger av hus er representert, og det er få bygninger som har fellestrekk og passer sammen. Et unntak er de gamle meieribygningene i to etasjer med fasader i spekket glatt tegl, som ble framhevet som typiske og fine næringsbygninger.

Området rundt «Krysset» i Løten er det opprinnelige sentret og er «*selve sentret*» også i dag, hevder flere. Dette er interessant i forhold til «Torget» på fire dekar som ligger i kanten av tettstedet og som blir brukt til parkering. Mange mente at bygningene rundt «Krysset» var for lite samstemt.

På Moelv finnes en stor fabrikkbygning, Garveriet, fra første tiår av århundret. Den er i jugendstil med særpregede fasader. Bygningen var delvis dekket av et ubrukt tilbygg for en knekkebrødfabrikk, og det ble enighet om å rive tilbygget. Dette er nå gjort, og huset har blitt kulturhus. En arbeidsgruppe frarådet kommunen å gjøre noe med Storgata! «*Veldig pen som den er, nok annet å gjøre i Moelv.*» Når man kommer ut av jernbanestasjonen på Moelv, blir man møtt av bakgårdsbebyggelse, og folk ønsket seg nye fasader på bygningene. Stasjonsbygningen er flyttet fra sin opprinnelige plass i enden av Åsmarkvegen, og er nå ikke særlig synlig fra Storgata. En markering av dette viktige ankomstpunktet i tettstedet ble etterlyst. «*Få vekk baksidene*» skrev en gruppe, og tenkte på bebyggelsen som vender vekk fra Storgata.

Et faremoment når det gjelder byggeskikken på Vinstra er «Peer Gynt»-stilen, en lettvent og overflatisk kopiering av særpreget regional byggeskikk. Posthuset er et interessant eksempel på dette. Her er en bensinstasjon fra mellomkrigstiden blitt ombygd og dekket av enkle kopier av den lokale treskurd med akantusmotiv. Meningene om dette bygget er delte, mange lekfolk finner det vakkert. De to andre kommunene har ikke så markerte tradisjoner når det gjelder regional byggeskikk. Vakrere og mer rolig utforming av skiltingen ble ønsket på Vinstra, også av handelsstanden.

Stort sett enighet om bilbruk

Stort sett ønsket folk tilgjengelighet for bil overalt, og avviste gågater og andre separerte trafikk-løsninger. Etter vår vurdering er stedene for små til å ha noen fordeler av slike trafikk-tekniske omlegginger. Samtidig ville man unngå store asfalterte arealer.

En person hevdet allikevel at Moelv burde være bilfritt. Det ble advart mot gågate i Løten, med begrunnelse i hva som har hendt på Hamar, uten forklaring utover dette. Hovedgaten i Vinstra, Nedregate, bør bli miljøgate mente mange, men uten fartsdumper. Store asfaltflater inviterer til bøllekjøring eller «*sladding*», og dette var lite ønskelig. Innfarten til Moelv ble karakterisert som «*sørgelig*». Mindre viktig for folk er bruken av buss og tog i Løten og Moelv. På Vinstra blir det nå fulgt opp med et eget prosjekt for å utvikle jernbanestasjonen til møteplass for tog, buss, taxi og reisebyrå.

Ryddigere parkering ønskes

Her var enigheten mindre, men ingen av kundene klaget over at parkeringskapasiteten alt i alt var for liten. Det ble nevnt at ansatte tar parkeringsplassene rett utenfor butikkene, og overlater til kundene å finne seg plasser lenger bort. På møtene var folk enig i at dette ikke var ønskelig.

Folk ønsket seg mange og små parkeringsplasser, gjerne med høy standard på opparbeidingen, det vil si kantstein og treplanting. Storgata i Moelv har dette allerede. Parkeringen burde være godt tilrettelagt, og den burde fortsatt være gratis. Uenigheten som dreide seg om parkering foran hver butikk, er behandlet under konflikter.

Grøntområder kan rustes opp

Bjørkealleene i Løten er fine, sier folk, men de gir ikke inntrykk av tettsted. De får «*Løten til å virke ut på landet*». Allikevel er det mange som foreslår å plante bjørkealleer, og styrke den planting som finnes i hovedgata i dag.

I Moelv var det to parkområder som kunne utvikles og bli mer brukt. Det dreier seg om den store byparken i nord, et skogområde med friluftscene, og området i syd mellom gamle

fabrikkbygg og Moelva. Det manglet bedre kontakt med grøntområdene, og tiltak for å rette på det ble etterlyst.

Fra Vinstra er det flott utsikt til natur, til store furuskoger ved Lomoen, til åssider høyere opp og øverst et glimt av høyfjell. Folk ønsket å beholde dette fine landskapet uendret uten flatehogst i skogen.

Bedre utforming av offentlige plasser

«Torvet ser ut som Normandie på D-dagen (med betongklossene). Det er behov for å finne fram til bedre utforming av parkeringsplassene.»

(Forretningsdrivende)

Alle tettstedene hadde plasser eller torg som folk ville gjøre noe med. I Løten var «Torget» en heller trist parkeringsplass, og folk ønsket å fjerne «betongklossene». I stedet ville man ha mindre parkanlegg med benker og planting, mens plassen i hovedsak fortsatt burde være parkeringsplass. Her har utviklingen i prosjektet gitt en interessant vending, som beskrives senere.

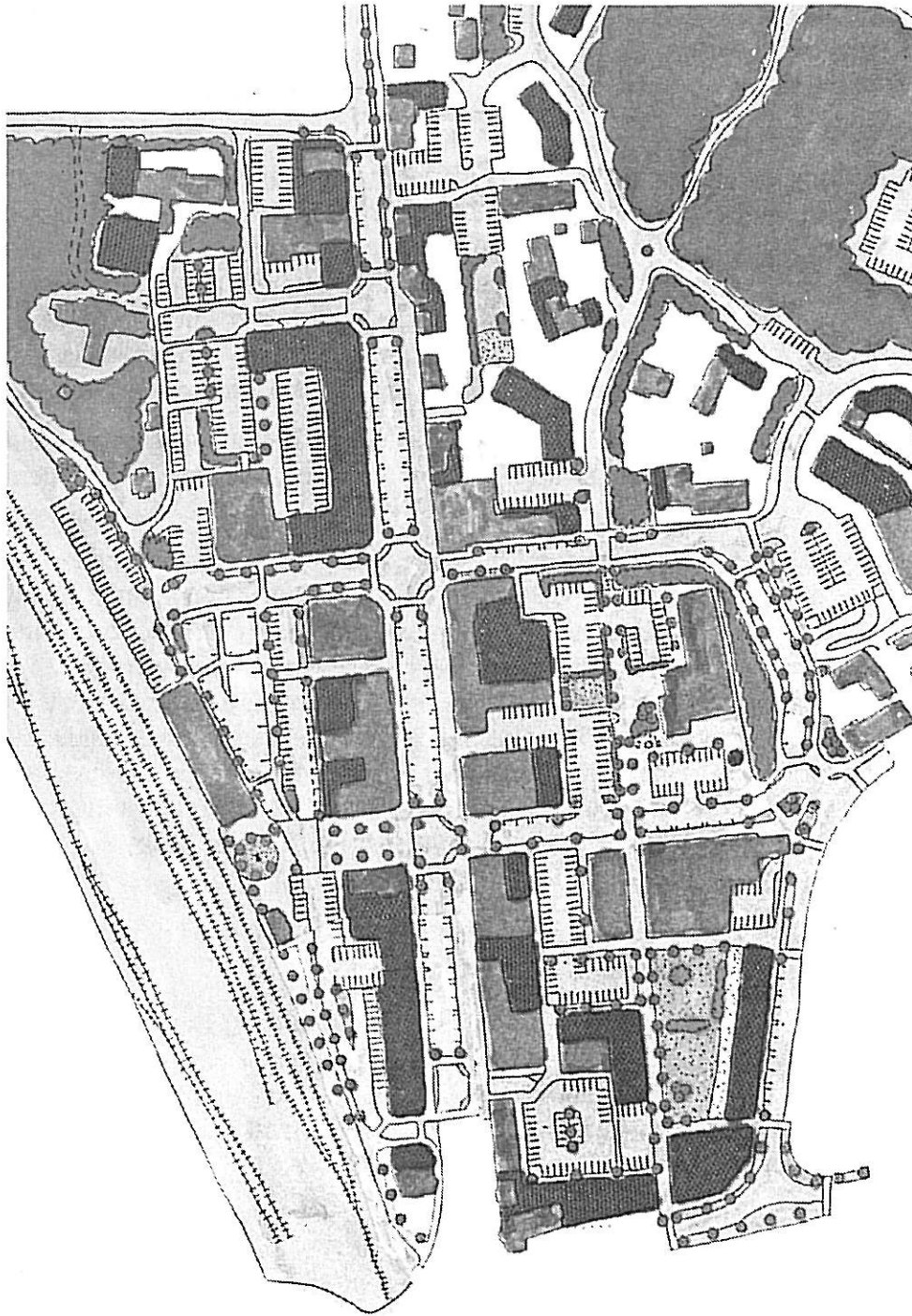
På Moelv foreslo folk å gjøre noe med flere av plassdannelsene, lage et skikkelig torg ved stasjonen og stramme opp den store plassen ved Herredshuset. Dette ble drøftet på flere møter i løpet av prosessen. I Vinstra etterlyste man et «miljøtorget» for eksempel ved posthuset, som er ett av de mest sentrale punktene i dette langstrakte tettstedet.

Kommunedelplan og reguleringsplan

På grunn av en brann ble reguleringsplan for Løten sentrum utarbeidet raskt. Kommunedelplanen, som skulle vært grunnlaget for reguleringsplanen, er satt i gang seinere i 1997. Det er laget en gatebruksplan eller detaljplan for området «Krysset» og kvartalene nordenfor som blant annet omfatter de gamle meieribygningene. Kommunen har utarbeidet skiltingsregler, og har en holdning til farge og materialbruk, men denne er ikke nedfelt i bestemmelser. Det er ikke utarbeidet fargeplan for sentrum. Etter flere møter med interessenter, der det ikke kom inn mange merknader, fikk reguleringsplanen for sentrum politisk sluttbehandling 18.9.1996.

Kommunedelplanen for Moelv ble vedtatt i mars 1996. Det er flere reguleringsplaner: det sydlige området med Garveriet ble vedtatt i januar 1997, sydvestre del av sentrum er ikke vedtatt på grunn av usikkerhet om vegløsninger, og planen for de mest sentrale delen ble lagt ut til første høring i juni 1997. Kommunen har utarbeidet gatebruksplan for skilting, lysmaster og søppeldunker som et skriftlig tillegg til reguleringsplanen. Det er ikke utarbeidet fargeplan.

Kommunedelplan for Vinstra fra 1990 er rullert i 1997, og har dannet grunnlaget for reguleringsplanene. De omfatter i hovedsak tiltak som skal gjøres i gater og veger, og kan betraktes som en gatebruksplan. Skiltingsregler er vedtatt i 1996 med utgangspunkt i Lillehammers Håndbok for skilting. Det er laget et utkast til fargeplan for tettstedet med «Vinstrafarger». Det er tradisjonelle farger innen skalaen rødt, brunt og gråhvitt.

Den opprinnelige detaljplanen for stasjonsbyen Moelv fra 1902 hadde en klar kvartalsstruktur. Det har manglet mye på å realisere den, og deler av Moelv har framstått som baksider. Reguleringsplanen som er et resultat av medvirkningsprosessen har klarere kvartalsstruktur. Det som er stippet, viser muligheter for foretting som kan styrke tilbudet i tettstedet, samtidig som Moelv får et mer bymessig preg. Den fine virkningen av grøntanlegg fra Storgata skal videreføres gjennom hele sentrum. Forelopig er gatepartiet rett syd for Herredshuset blitt utført.

Maling av hus i Vinstrafarger skal delvis bekostes av kommunen. Dette gjelder bare malingen, ikke arbeidet. Politisk sluttbehandling av de to reguleringsplanene skjedde i juni 1997.

Synlige resultater, funksjoner og aktiviteter

I november 1995 oppsummerte eksterne fagfolk ideer som var kommet fram i prosessen. Forslaget går ut på: «Krysset» utvides og blir Løtens nye torg. «Torget» disponeres til lekeplass og parkeringsplass uten sentrumsfunksjoner. Bygningene rundt «Krysset» får en inngangsside direkte mot fotgjengertorget. Utforming av «Krysset» bør ta utgangspunkt i parkanlegget foran banken med fontene, sittebenker og marktegl. Det er et fint innslag, men det er i dag for lite. Det bør være et klart skille mellom fotgjengertorg og parkeringsplasser. Parkeringsplasser legges perifert og butikkene får inngang også fra de store parkeringsplassene.

En brann i Løten Samvirkelag ga muligheter til forbedringer. Eierne av det store handelsbygget var interessert i å få det gjenreist så snart som mulig, blant annet for å unngå permanente handelslekkasjer til Hamar.

På Løten har medvirkning i planleggingen lagt sterke føringer både på kommunen og grunneier. I stedet for et rent forretningsbygg med flatt tak i én etasje, har Løten fått et småbymessig og innholdsrikt hus i to etasjer. Kommunen har omløkalisert mange egne virksomheter til huset, og i tillegg kommer et privat tannlegekontor og et «Frisklivs» trimsenter. Arkitektene har lyktes i den vanskelige oppgaven å få materialbruk og utforming til å spille sammen med flere av nabobyggene. Den nordligste meieribygningen skal ominnredes med småbutikker og leiligheter. Det sentrale «Krysset» får nå en ny kafé på hjørnet av det gjenoppførte bygget. Stasjonen vil bli ubetjent, og Løten blir holdeplass for jernbanen. Det blir opprustning av området rundt «Krysset». Dette betales av kommunen, vegvesenet, grunneiere, banken og samvirkelaget. Kostnadene blir ca. 2 mill over to år, det vil si 3 – 4 mill. i alt.

På Moelv har det gamle garveriet fått ny funksjon som kulturhus. Vinstra har foreløpig ikke fått noen nye funksjoner i tettstedet som følge av prosessen.

I Moelv er halve Åsmarkvegen i området foran Herredshuset ferdig opparbeidet som «torg – gatetun». Resten av kvartalet skal utføres neste år. Kostnadene har vært kr 350 000,- som er betalt av kommunen. For å fullføre det kommunale prosjektet i sentrum, regner man med ytterligere 1 million neste år. Det blir regulert gangveg gjennom tettstedet fra bypark i nord til park ved elva og Garveriet.

Arbeidet med opprustning av Nedregate på Vinstra er begynt med gatelys, fortau og opphøyd gangfelt. Det er meningen å bygge om hele gata. I løpet av 1997 vil kommunen bruke omkring 500 000,- til standardhevingen. I tillegg skal kryssingen av E6 gjøres sikrere, og det skal bygges gangveg til boligfelt i nabolaget.

11 - LITTERATUR

Litteratur

Bestillingsstedet er kursivert

Holsen, Terje (1995); «Medvirkning i planlegging etter Plan- og bygningsloven.» Notat fra *Norsk Institutt for By- og Regionforskning*.

Sommerfelt, May og Knudtzon, Lillin (1997): «Medvirkning i planlegging. Kartlegging av kommunenes praksis i henhold til plan- og bygningsloven.» *Byggforsk* – notat 21.

Stedsanalyse – innhold og gjennomføring. Skjeggedal. Veileder for Miljøverndepartementet for bruk av stedsanalyse. Blant annet gjennomgåelse av seks metoder for stedsanalyse. 1993, 48 s. T-986 ISBN 82-7243-958-6. *SFT, Postboks 8100 – Dep, tlf. 22 57 34 00*.

Eksempler fra fire forskjellige steder i Norge, Brumunddal, Halden, Hokksund, Sykkylven. T-987, T-988, T-989. T-990. *SFT*

«Landskap, tettsted og byggeskikk», rapport fra temadagen 15.4, Løten kommune 1993

Ringsaker kommune, Kommunedelplan Moelv 1995 – 2006, sept 1994

Løten – stedsanalyse, sivilarkitekt Anne Marit Vagstein, *Arkitekthøgskolen i Oslo* 1997

Moelv sentrum - stedsanalyse. *Sivilarkitekt Eilert Ellefsen*, Brumunddal november 1994.

Vinstra – stedsanalyse, landskap, bebyggelse, lokal egenart. *Sivilarkitekt Willy Sveen*, Lillehammer febr 1996

Nord-Fron kommune, Prosjekt for Vinstra tettsted, *Ark 88 AS sivilarkitekter*, des 1989

Kommuneplan for Nord-Fron, 1993 – 2004

SAM - samvirke mellom lokal og offentlige ressurser, nærmiljøprosjektet i Nord-Fron, *Byggforsk* 1994

Nord-Fron kommune, Forslag til reguleringsplanar, Vinstra nord, Vinstra Sør, mars 1996,

Natur- og miljøvennlig tettstedsutvikling. Oppsummering fra NAMIT prosjektet. Illustrert hefte. Guttu, Næss, Saglie. Oslo 1993 *N I B R*

«Byggeskikk» nr. 1/1995, spesialnummer om Forsøk med tettstedsforbedring i tre «avsporede» lokalsamfunn. (J. Bjørneboe og S. Søholt.) Statens byggeskikkutvalg, *Husbanken*

«Bedre gårdsrom» Beboerdeltakelse og revitalisering av to byfornyede gårdsrom. Fase 3 i Oslo kommunes evaluering av opparbeidede gårdsrom. Søholt og Bjørneboe, prosjektrapport 219 *Byggforsk* 1997

«Lekesteder». Befaring og seminar mars 1993 på Fjellhamar, Rælingen kommune, Miljøverndepartementet, Barne- og familiedepartementet, Hanne Wilhjelm, Jens Bjørneboe. *Byggforsk* notat 1993

«Løitens Lilje» presenterer seg som høringsinstans, notat april 1994

Markedsundersøkelse for Løten sentrum, *MarkedsInfo*, Hamar mars 1995

Bilag

Kontakter

Navn	Adresse, eventuelt tilknytning	Postnummer og sted	Telefon
Stubsjøen, Inger, miljøkonsulent	Rundvn 16 a	2312 Ottestad	6259 0100
Dæhli, Sigurd, kommuneplanlegger	Løten komm	2340 Løten	6259 3000
Østlund, Even, ordfører	Løten komm	2340 Løten	6259 3000
Vada, Kjell plan og økonomi sjef	Plan, øk sjef	2340 Løten	6259 3000
Grøstad, Lars, eiendomssjef	NSB Eiendom	2301 Hamar	6251 3000
Krattebøl, Tove, overark	Hed fylkkom.	2301 Hamar	6254 4000
Wanderås, Kåre, sivilarkitekt	Ark NOWA	2310 Stange	6257 2722
Bø, Amund, varaordfører	S Kindli	2360 Rudshøgda	6235 5111
Dypvik, Jostein, avdelingsingeniør	Teknisk etat	2380 Brumunddal	6234 9100
Ellefsen, Eilert sivilarkitekt	Kongsveien 25	2380 Brumunddal	6234 2069
Molberg, Steinar, plansjef	Ringsaker komm	2380 Brumunddal	6234 9260
Sund, Ragnar, teknisk etat	Ringsaker komm	2380 Brumunddal	6234 9100
Carstens, Roy, flyktningskonsulent	Ringsaker komm	2381 Brumunddal	6234 9100
Bergsodden, Rolf, direktør	Moelven Brug	2391 Moelv	6234 7126
Øman Norèn, Gustav, førstekonsulent	Nærmiljøutvalget	2391 Moelv	6236 8119
Sørheim, Ingeborg, avdelingsleder	Nærmiljøutvalget	2391 Moelv	
Østerheim, Geir, sivilarkitekt	Nærmiljøutvalget	2391 Moelv	6236 9270
Fonkalsrud, Per Erik sivilarkitekt	A Sandvigsgt 54	2600 Lillehammer	6125 9455
Sveen, Willy sivilarkitekt	Elvegt 19	2600 Lillehammer	6125 5855
Bjørke, Bjørn, avdelingsleiar	Nord Fron	2640 Vinstra	6129 0000
Skuterud, Arne, plan- og utviklingssjef	Nord Fron	2640 Vinstra	6129 0000
Stenseng, Gunnar, ordfører	N Fron komm	2640 Vinstra	6129 0000
Vagstein, Anne M, stipendiat	Arkitekthøysk i Oslo	0130 Oslo	2220 8316
Moltumyr, Asle, Miljøverndepartementet	8013 Dep	0030 Oslo	
Rønning, Liv Eli, Miljøverndepartementet	8013 Dep	0030 Oslo	
Lund, Trude, sjefsarkitekt, Husbanken	5130 Majorstua	0302 Oslo	
Schmidt, Lene, Statens byggeskikkutvalg	5130 Majorstua	0302 Oslo	
Søholt, Susanne, statsviter, Byggforsk	boks 123 Blindern	0314 Oslo	2296 5831
Unstad, Marit, sosiolog	boks 123 Blindern	0314 Oslo	2296 5817
Bjørneboe, Jens, sivilarkitekt, Byggforsk	boks 123 Blindern	0314 Oslo	2296 5786

Logg for aktivitetene i Løten

År	Dato	Aktivitet, deltakere
1985	04.25	Analyse av trafikk og parkering i Løten sentrum. Trafikktellinger som viser et maksimum på 223 biler i sentrum i travleste handletiden. Radikale alternativer til bilfritt sentrum. Wilhelm Murray.
1993	04.15	Kursdag på initiativ av Inger Stubbsjøen. Anne Marit Vagstein og Tove Krattebøl. Kompendium med oppslag til stedsanalyse.
1993	u. d.	Presentasjonsbrosjyre for SAM-prosjektet i Løten.
1993	04.29	Kommunen utarbeider analyse av Løten sentrum, utfordring og muligheter. Kart med problempunkter.
1993		Anne Marit Vagstein arbeider med stedsanalyse for Løten kommune og Løten sentrum. Pågår 1993 – 96.
1993	nov	Første befaring og fotografering med Byggforsk. Sivilarkitekt Anne Marit Vagstein orienterer om Løten.
1993	05.25	Bygdestolthet, forslag til prosjektbeskrivelse.
1993	08.16	Sivilarkitekt Kåre Wanderås lager skisse til utforming av Stasjonsveien som løper foran Bøndenes Hus.
1994	01.14	Innledende internt drøftingsmøte om etablering forsøksringer i byggeskikk for Løten, Vinstra og Moelv. Deltakere kommunene Løten, Ringsaker og Nord-Fron, Arkitektthøgskolen i Oslo, Byggforsk, NIBR.
1994	05	Kommunen tar en serie lysbilder som viser maksimal parkering.
1994	01.27	Møte på Arkitektthøgskolen mellom kommunen, Vagstein og Byggforsk.
1994	03.30	Strategisk næringsplan for Løten kommune. Løten sentrum et forsømt kapittel.
1994	04.12	Løtens Lilje presenterer seg som høringsinstans for strategisk næringsplan.
1994	04.18	Årsrapport for miljøvern for 1993, miljøvernleder Inger Stubbsjøen.
1994	05.25	Opplegg for et folkemøte 2. juni på Løten.
1994	06.01	Løtenposten kommer med 1. nummer, opplag 2910 med annonser og forskjellige aktiviteter.
1994	06.02	Møte kommunen og Byggforsk om detaljer ved 1. folkemøte.
1994	06.21	Møtet gjøres om til internt, kommunalt arbeidsmøte på grunn av VM i fotball.
1994	09.06	1. Folkemøte Oppsummering fra folkemøte om Løten sentrum, grøntområder, byggeskikk, trafikk og parkering. Utskrift av arbeidsbøkene fra 1. folkemøte.
1994	09.08	Artikkel i Hamar Dagblad om utviklingen i Løten.
1994	10.25	2. folkemøte, referansegruppa i kommunesalen, 28 personer.
1995	03.	Markedsundersøkelse fra Markedsinfo, Hamar.
1995	11.	Skisser fra Byggforsk og Arkitektthøgskolen med kommentarer til utkastene fra Terje Eek.
1995	01.27	Møte mellom kommunen og Byggforsk, Arkitektthøgskolen om resultatene fra arbeidsbøkene. Planlegging av videre arbeid.
1995	04.05	Utviklingsutvalget legger Vagsteins stedsanalyse til grunn for videre arbeid i sentrum.
1995	12.07	Møte i referansegruppa avholdes.
1995	09.13	Møte i prosjektgruppa.
1995	09.28	Møte og referat fra referansegruppa for regulering av Løten sentrum.
1995	10.16	Møte i prosjektgruppa.
1995	10.19	Arkitekt Terje Eek lager en serie skisser som grunnlag for reguleringsplan.
1995	10.25	2. møte i referansegruppa, kveldsmøte.
1995	10.25	Kommentarer fra Byggforsk til møtet i referansegruppa. Kommentarer til Terje Eeks utkast og kommentarer til egen skisse.
1995	10.26	Byvandring i regi av kvinneforeningen Løtens Lilje.
1995	11.08	Møte i prosjektgruppa.
1995	12.07	Møte kommunen, Byggforsk.
1995	11.29	Ny runde med skisser og analyse fra Byggforsk og Arkitektthøgskolen. Kommentarer og alternativer skisser til kommunenes arkitekt.
1996	01.08	Møte i prosjektgruppa.
1996	08.22	Avsluttende møte i prosjektgruppa.
1996	02.08	Uformell høring i forbindelse med reguleringsplanen for Løten sentrum.
1996	02.29	Siste møte i referansegruppa
1996	04.04	Markedsundersøkelse av 1200 kunder i Løten publiseres. Kommunen har bevilget 50'
1996	04.17	1. gangs behandling av reguleringsplan. Revisjon av reguleringsbestemmelser for Løten sentrum. Forslag til reguleringsplan, offentlig ettersyn, høringsfrist 20. Mai.
1996	05.20	Høringskommentarer fra Arkitektthøgskolen og Byggforsk til reguleringsplanen. Utfyllende kommentarer.
1996	06.15	Artikkel i Hamar Dagblad: "Mange innvendinger til Løten-plan."
1996	06.19	2. gangs behandling i kommunestyret.
1996	08.31	Utkast til oppbygging av Mega fra sivilarkitektene Aursand og Spangen.
1996	09.18	Reguleringsplan vedtas av kommunestyret
1996	09.19	Byggforsk intervjuer kommunen om erfaringer med prosjektet.
1996	07.12	Nytt offentlig ettersyn 12. Juli til 12. august
1996	10.10	Presentasjon av prosjektet i Gamle Logen på NBBLs konferanse ved Byggforsk.

Bilag

Logg for aktivitetene i Moelv

	Dato	Aktivitet, deltakere
1986	03.	Skisse til reguleringsplan for Herredshuskvartalet v/ark Geir Østerheim. Gjennomgang gjennom kvartalet mot Herredshuset, den gamle apotekertomta er utbyggd.
1994	01.05	Prosjektoppstart, Befaring med nærmiljøutvalget og fotografering, Byggforsk.
1994	01.14	Innledende internt drøftingsmøte om etablering forsøksringer i byggeskikk for Løten, Vinstra og Moelv. Deltakere kommunene Løten, Ringsaker og Nord-Fron, Arkitekthøgskolen i Oslo, Byggforsk. Referat fra møtet ved Yngve Carlsson, NIBR.
1994	02.01	Artikkel i Ringsaker Blad om gamle Moelv og det rivningstruede sveitserhuset Grotten i bydel med mange hus fra denne perioden.
1994	02.08	Artikkel i Hamar Arbeiderblad riving av sveitserhuset Grotten.
1994	02.23	Forslag til kostnadsdeling mellom kommunen og vegvesenet for gjennomføring av stedsanalysen ved sivilarkitekt Eilert Ellefsen.
1994	02.25	Prosjektbeskrivelse for gjennomføring av lokale forsøksringer i byggeskikk, Byggforsk.
1994	03.03	Møte på Arkitekthøgskolen i Oslo om felles utforming av stedsanalyser og arbeidsbøker i Løten, Ringsaker og Nord-Fron. Vagstein, Sveen, Ellefsen og Bjørneboe.
1994	03.10	Artikkel om nærmiljøet i Moelv og fremtiden for Garveriet i Gudbrandsdølen Lillehammer .
1994	03.22	Oppstartmøte på Moelv i forbindelse med Ellefsens stedsanalyse. Deltakere for øvrig: Statens Vegvesen, Byggforsk og kommunen.
1994	03.28	Notat om innholdet i stedsanalysen, Byggforsk.
1994	04.20	Prosjektbeskrivelse for Eilert Ellefsens stedsanalyse.
1994	05.07	Hamar Arbeiderblad, Byggforsk foreslår å utsette riving av sveitserhuset Grotten.
1994	05.11	Hamar Arbeiderblad: Sveitserhuset Grotten revet i grålysningen.
1994	06.02	Forberedelse og fotografering til folkemøtet, Nærmiljøutvalget, Byggforsk.
1994	06.09	Ringsaker Blad, invitasjon til første folkemøte med reportasje om «Si hva du mener om Moelv».
1994	06.13	NSB Eiendom beklager ikke å kunne komme på folkemøte 1.
1994	06.14	Første folkemøte om stedsutforming på Moelv, som ble annonsert i Hamar Arbeiderblad og Ringsaker Blad. Hamar Arbeiderblad dagen etter, referat fra Folkemøte nr. 1. Overskrift: "OBS – Større enn Moelv." 41 deltakere.
1994	06.16	Referat i Ringsaker Blad. Overskrift: "Moelv – ei perle"
1994	06.17	Langt notat fra Rolf Bergsodden, Moelv, på grunnlag av arbeidsbøkene. Han kunne ikke være til stede på møtet selv.
1994	08.	Moelv 100 år, jubileumsavis fra Ringsaker Blad. Mye fint, gammelt lokalt stoff.
1994	09.20	Kommunedelplan for Moelv, utkast til målsetting.
1994	10.10	Utkast til kommunedelplan for Moelv 1995 – 2006.
1994	11.08	Stedsanalyse for Moelv sentrum v/ark. Eilert Ellefsen. Analysen omfatter i hovedsak stasjonsbyen eller senteret.
1994	11.08	Andre folkemøte Referat fra Susanne Sjøholt, til stede 25 personer, nesten bare gamle menn. Statens byggeskikkutvalg, Byggforsk.
1994	11.10	Artikkel i Ringsaker Blad om Folkemøte 2: «Moelv bør fortettes».
1995	04.18	Stor artikkel i Ringsaker Blad, der sivilarkitekt Geir Østerheim viser fin Storgate og stygge bakgårder
1995	06.19	Møte i sentrumsgruppa holdes i Garveriet, som har blitt kulturhus.
1995	06.21	Kommunedelplan for Moelv, plansone 1995 – 2006, 1. gangs behandling i kommunen.
1995	06.22	Tettstedsvandring i Moelv på initiativ fra nærmiljøutvalget, kommunen og Byggforsk. Omtrent 35 deltakere.
1995	10.19	Møte i sentrumsgruppa i Moelven nærmiljøutvalg.
1995	12.11	Møte i Moelven nærmiljøutvalg.
1995	12.18	Byggforsk har møte med nærmiljøutvalget og teknisk etat 8. januar 1996.
1996	08.01	Byggforsk har møte med kommunen
1996	05.07	Tredje åpne møte Møte om kommunedelplanen på Garveriet. Byggforsk var til stede sammen med Moelv nærmiljøutvalg og Moelv Handelsstands forening. 12 – 14 deltakere.
1996	06.17	Møte mellom kommunen og flere interessenter for et delområde.
1996	08.12	Møte mellom kommunen og interessenter for delområde av Moelv senter. Referater går til nærmiljøutvalget.
1996	08.14	Notat om trafikktekniske detaljer. Kommunen.
1996	08.21	Møte mellom kommunen, grunneiere og nærmiljøutvalget om utforming av plassen rundt Herredshuset.
1996	08.21	Møte om delområde med grunneiere.
1996	08.22	Notat om trafikktekniske detaljer fra kommunen.
1996	09.18	Byggforsk intervjuer planlegger i Ringsaker kommune, Jostein Dypvik om reguleringsplanarbeidet.
1996	09.19	Byggforsk intervjuer sivilarkitekt Geir Østerheim om utviklingen i planarbeidet.
1996	10.11	Uttalelse fra Byggforsk om å styrke kvartalsstrukturen ved å følge opp – konklusjoner fra folkemøtene, – nærmiljøutvalgets uttalelser, – kommunens egne retningslinjer, – stedsanalysen
1996	10.10	Presentasjon av prosjektet i Gamle Logen på NBBLs konferanse ved Byggforsk.

Logg for aktivitetene på Vinstra

År	Dato	Aktivitet, deltakere
1988		Tettstad-prosjekt utarbeiding av kommunedelplan. Brei folkeleg deltaking i fleire arbeidsgrupper.
1989	12.	Nord-Fron kommune, prosjekt for Vinstra tettsted, sluttrapport ved sivilarkitekt Per Erik Fonkalsrud.
1990	09.11.	Kommunedelplan for Vinstra vedteke av kommunestyret.
1990	10.18	Reguleringsplan for Vinstra sentrum, Nedregate, planrapport nr. 1 v/Per Erik Fonkalsrud.
1991	01.04	Reguleringsplan for Vinstra sentrum, Nedregate, v/Per Erik Fonkalsrud. Planrapport nr. 2.
1991	05.23	Kommunestyret behandler reguleringsplan for Vinstra sentrum, Nedregate (1. eller 2. gangs behandling).
1991	06.27.	Kommunestyret: Vedtek reguleringsplan for Vinstra sentrum nord, med motsegn frå NSB.
1991	10.	Meklingsmøte med fylkesmannen: Planen må endrast.
1992		Ein del konkrete utbetringstiltak gjennomført i midtre del av Nedregata, ved stasjonen og kommunehuset
1992	09.	Utkast til kommuneplan for Nord-Fron 1993 – 2004
1993		Gjennomført planarbeid med Reg.plan for Vinstra sentrum sør. Arbeidet stoppa p.g.a. Oppland vegkontor.
1993	07.01.	Kommunestyret: Vedtek kommuneplan for Nord-Fron 1993 – 2005
1994		SAM, samvirke mellom lokale og offentlige interesser, nærmiljøprosjektet i Nord-Fron, kartlegging av fysiske og sosiale sider ved nærmiljøet, utført av Byggforsk.
1994	01.14	Innledende internt drøftingsmøte om etablering forsøksringer i byggeskikk for Løten, Vinstra og Moelv.
1994	02.25	Kommentarer til utarbeidelse av arbeidsbok for Vinstra fra Arne Skuterud.
1994	10.25	Innkalling fra kommunen til idédugnad og tettstedsvandring.
1994	10.27	1. åpne kveldsmøte i kommunehuset. Politikere, innbyggere, planleggere, Byggforsk
1994	10.29	1. tettstedsvandring i Vinstra fra 14.00 – 16.00.
1994	10.31	Artikkel og bilde i Dagingen «Fornyng av Vinstra – Eit spennande prosjekt». Bilde fra tettstedsvandring.
1995	03.30	Kommunen ønsker å beramme sentrumsvandring nr. 2 med Sveen og Bjørneboe.
1995	04.10	Møte i kommunen med huset med Skuterud, Sandbakken, Sveen, Fonkalsrud Bjørneboe
1995	04.27	2. tettstedsvandring kl. 15.30 og utover, drøfting i kommunestyret etterpå.
1995	06.01	Drøfting i kommunestyret, med nytt møte 29. juni.
1995	06.01.	Drøfting i kommunestyret av reg.plan for Vinstra sentrum sør og nord. Nytt møte 27. juni
1995	10.09	Møte med interessenter for Vinstra Nord og Syd, næringsdrivande/bebuarar, områdevis også 12. 13.
1995	11.29	Folkemøte
1996	02.	Vinstra stedsanalyse, landskap, bebyggelse, lokal egenart v/siv.ark. Willy Sveen.
1996	02.23	Møte kommunen, Byggforsk.
1996	02.29	Politisk sluttbehandling.
1996	03.	Informasjonsavisen Nordfrøningen. Innkalling til åpent møte i kommunestyresalen 11. april kl. 19.00.
1996	03.04	Intervju med avdelingsleiar Bjørn Bjørke i kommunen v/Byggforsk.
1996	03.11	Vinstra sentrum Nord, Vinstra sentrum Syd, forslag til reguleringsplaner v/Fonkalsrud.
1996	03.11.	Plan- og utviklingsstyret: 1. gongs behandling – 1. høyringsutkast.
1996	03.15	Artikkel i Gudbrandsdølen Lillehammer Tilskuer om kjøretøyundergang ved jernbanen.
1996	03.15	1. høyringsrunde.
1996	04.09.	Møte med fylkeskommunen og regionale statsetater.
1996	04.11.	Ope møte på Vinstra.
1996	04.29	Alternativ plan til parkering og fortau i Nedregate utarbeidet av Frank Bråten for næringsdrivende.
1996	05.09	Intervju med plan- og utviklingsjef Arne Skuterud om hans erfaringer med prosessen.
1996	06.20.	Møte med fylkeskommunen og regionale statsetater.
1996	09.18	Utending av merknader til reguleringsplanene i forbindelse med drøftingsmøte 23. september.
1996	09.23	3. tettstedsvandring, 3. drøftingsmøte med 30 inviterte deltakere fra fylkeskontor, vegkontor, NSB, næringsdrivende, kvinneforum, idrettslag osv. Byggforsk.
1996	09.23.	Drøftingsmøte og synfaring. Lokale representantar, kommunen, Vegkontor, NSB, fylkeskommune.
1996	09.24	Notat fra kommunene med oppsummering av tettstedsvandring og drøftingsmøte dagen før.
1996	10.10	Presentasjon av prosjektet i Gamle Logen i Oslo på NBBLs konferanse ved Byggforsk.
1996	10.10.	Plan- og utviklingsstyret: Politisk avklaring av prinsipielle og konkrete spørsmål.
1996	10.31.	Kommunestyret: Politisk avklaring av prinsipielle og konkrete spørsmål.
1996	12.03.	Formannskapet: 1. høyringsutkast av kommuneplan for Nord-Fron 1997 – 2009.
1996	12.18.	Plan- og utviklingsstyret: Vedtak av 2. høyringsutkast for reguleringsplanane.
1997	01.03.	1. høyringsrunde for kommuneplanen.
1997	01.23	2. høyringsrunde for reguleringsplanane.
1997	02.17.	Ope møte på Vinstra.
1997	03.15.	Møte med ei gruppe næringsdrivande på Vinstra.
1997	04.01.	Formannskapet: 2. høyringsutkast av kommuneplan for Nord-Fron 1997 – 2009, arealdelen, med bl.a. kommunedelplan for Vinstra.
1997	04.23	2. høyringsrunde for kommuneplanen.
1997	06.26.	Kommunestyret: Endeleg behandling av Reguleringsplan for Vinstra sentrum sør og Reguleringsplan for Vinstra sentrum nord, Kommuneplan for Nord-Fron 1997 – 2009, med arealdel.

